

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Круглий стіл
Фінансові установи
на шляху України
від відновлення до зростання
23 травня 2024 року

FORUM EFBM 3.0
FROM RECOVERY TO GROWTH

FORUM EFBM 3.0

ВІД ВІДНОВЛЕННЯ ДО ЗРОСТАННЯ

Матеріали Міжнародного форуму

ФІНАНСОВІ УСТАНОВИ НА ШЛЯХУ УКРАЇНИ ВІД ВІДНОВЛЕННЯ ДО ЗРОСТАННЯ

Київ 2024

УДК 330, 331, 336

JEL classification: D00, E00, F00, G00, M00

Рецензенти:

Б. Засадний, доктор економічних наук, професор

М. Бондар, доктор економічних наук, професор

*Рекомендовано вченою радою економічного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол №12 від 14 травня 2024 року)*

Редакційна колегія:

д-р екон. наук, проф. А.І. Ігнатюк (голова); канд. фіз.-мат. наук, доц. Л.А. Анісімова; д-р екон. наук, проф. І.О. Лютий; д-р екон. наук, проф. Н.В. Ковтун; д-р екон. наук, проф. Н.В. Приказюк; д-р екон. наук, проф. В.В. Вірченко; д-р екон. наук, проф. О.І. Ляшенко; д-р екон. наук, проф. М.В. Ситницький; д-р екон. наук, проф. Г.М. Филюк; д-р екон. наук, проф. А.О. Ходжаян; канд. пед. наук, доц. І.О. Діденко; канд. екон. наук, доц. Н.В. Гончаренко; канд. екон. наук, доц. Н.В. Руденко; д-р екон. наук, проф. М.М. Бердар; д-р екон. наук, проф. Т.В. Гайдай; д-р екон. наук, проф. А.Б. Камінський; д-р екон. наук, доц. Л.В. Пащук; д-р істор. наук, проф. О.В. Чеберяко; д-р екон. наук, доц. А.С. Шолойко; канд. екон. наук, доц. І.А. Гончар; канд. екон. наук, доц. В.В. Журило; канд. екон. наук, доц. П.В. Кухта; д-р філософії, асист. Р.М. Лісова; канд. філол. наук, доц. А.С. Сизенко.

E40 Економіка. Фінанси. Бізнес. Управління, матеріали III Міжнародного форуму / за заг. ред. проф. А. І. Ігнатюк : Київ : Видавництво Ліра-К, 2024. Міжнародний форум EFVM 3.0 «Економіка. Фінанси. Бізнес. Управління. ВІД ВІДНОВЛЕННЯ ДО ЗРОСТАННЯ». – 1125 с.

Фінансові установи на шляху України від відновлення до зростання. 65 с.

Збірник містить матеріали III Міжнародного форуму «Економіка. Фінанси. Бізнес. Управління. ВІД ВІДНОВЛЕННЯ ДО ЗРОСТАННЯ», що проходив 21-24 травня 2024 року на економічному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Збірник охоплює наукові публікації за основними напрямками економічної науки.

Для науковців, державних службовців, викладачів, аспірантів і студентів економічних спеціальностей закладів вищої освіти.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, галузевої термінології, імен власних та інших відомостей.

ISBN 978-617-520-827-4 (online)

© Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2024

FORUM EFBM 3.0

FROM RECOVERY TO GROWTH

Proceedings of the International Forum

FINANCIAL INSTITUTIONS ON THE WAY OF UKRAINE FROM RECOVERY TO GROWTH

Kyiv 2024

УДК 330, 331, 336

JEL classification: D00, E00, F00, G00, M00

Reviewers:

Bohdan Zasadnyi, Doctor of Economics, Professor

Mykola Bondar, Doctor of Economics, Professor

*Approved by the Academic Council Faculty of Economics of Taras Shevchenko
National University of Kyiv (14 May 2024, protocol №12)*

Editorial Board:

Anzhela Ignatiuk, Doctor of Economics, Professor (Head of Editorial Board); Lyudmyla Anisimova, PhD in Physical and Mathematical Sciences, Associate Professor; Ihor Liutyii, Doctor of Economics, Professor; Natalia Kovtun, Doctor of Economics, Professor; Nataliia Prukaziuk, Doctor of Economics, Professor; Volodymyr Virchenko, Doctor of Economics, Professor; Olena Liashenko, Doctor of Economics, Professor; Maksym Sitnicki, Doctor of Economics, Professor; Halyna Filiuk, Doctor of Economics, Professor; Alina Khodzhaian, Doctor of Economics, Professor; Iryna Didenko, PhD in Pedagogic Sciences, Associate Professor; Natalia Goncharenko, PhD in Economics, Associate Professor; Natalia Rudenko, PhD in Economics, Associate Professor; Marharyta Berdar, Doctor of Economics, Professor; Tetiana Gaidai, Doctor of Economics, Professor; Andriy Kaminsky, Doctor of Economics, Professor; Lidiia Pashchuk, Doctor of Economics, Associate Professor; Oksana Cheberyako, Doctor of Habil. in Historical Sciences, PhD in Economics, Professor; Antonina Sholoiko, Doctor of Economics, Associate Professor; Ihor Honchar, PhD in Economics, Associate Professor; Viktoria Zhurilo, PhD in Economics, Associate Professor; Pavlo Kukhta, PhD in Economics, Associate Professor; Anastasiia Syzenko, PhD in Philology; Associate Professor; Ruslana Lisova, PhD, Assistant.

E40 **Economics. Finance. Business. Management**, Proceedings of the III International Forum / Edited by Prof. Anzhela Ignatiuk : Kyiv : Publishing Lira-K, 2024. «Economics. Finance. Business. Management. FROM RECOVERY TO GROWTH» – 1125 c.
FINANCIAL INSTITUTIONS ON THE WAY OF UKRAINE FROM RECOVERY TO GROWTH. 65 p.

The proceedings contain the papers presented at the III International Forum «Economics. Finance. Business. Management. *FROM RECOVERY TO GROWTH*» held on May 21-24, 2024 at the Faculty of Economics of Taras Shevchenko National University of Kyiv. The proceedings cover research papers in key areas of economics. For scholars, civil servants, teachers, postgraduate and graduate students of economics in higher educational institutions.

The authors of published papers are solely responsible for the selection and accuracy of presented facts, quotations, economic and statistical data, professional terminology, proper names, and other data.

ISBN 978-617-520-827-4 (online)

© Taras Shevchenko National University of Kyiv, 2024

ФІНАНСОВІ УСТАНОВ НА ШЛЯХУ УКРАЇНИ ВІД ВІДНОВЛЕННЯ ДО ЗРОСТАННЯ

Версаль Наталія, Раштіцова Мартіна, Балицька Марія FINANCIAL INCLUSION ACROSS GENDER: CASE OF THE CZECH REPUBLIC AND UKRAINE	8
Внукова Наталія ОЦІНКА ЗАЦІКАВЛЕНОСТІ РИНКОМ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ	11
Волохова Людмила РИНОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ НА ЗЛАМІ ЕПОХ	12
Гладчук Ольга ПОВЕДІНКОВІ ПІДХОДИ У СУЧАСНОМУ БАНКІВНИЦТВІ	15
Гудзинська Людмила УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПЛАТІЖНИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЇЇ МІЖНАРОДНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ	18
Дарков Василь РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ	21
Дзюблюк Олександр BANK LOANS AS AN IMPORTANT FACTOR OF ECONOMIC DEVELOPMENT IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW	24
Димніч Ольга, Стецюк Тетяна РОЛЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ НА ШЛЯХУ УКРАЇНИ ДО ВІДНОВЛЕННЯ	27
Ерастов Василь ДИСТРИБУЦІЯ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ	29
Клапків Юрій СТРАХОВИЙ СЕКТОР ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН У ПОСТКОВІДНИЙ ПЕРІОД	32
Коваленко Юлія, Хелемський Віктор ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ФІНАНСУВАННЯ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	33
Лобова Оксана, Моташко Тетяна ЗАСТОСУВАННЯ АГРАРНИХ НОТ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА	36
Ломачинська Ірина, Рудік Ірина, Халссва Дарія РОЛЬ ЛІЗІНГУ У РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: СВІТОВИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД	39
Пікус Руслана ЦИФРОВА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА В УКРАЇНІ	41
Приказюк Наталія, Ломоносова Людмила РЕІНЖИНІРИНГ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УМОВАХ ВІЙНИ	44
Прокоф'єва Олена СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ	46
Ситницька Світлана РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО ФІНАНСОВОГО ЛІДЕРСТВА ЧЕРЕЗ ІНТЕНСИФІКАЦІЮ ІННОВАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КРАЇНАМИ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ	49
Третяк Діана РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ	51
Тригуб Олена РОЛЬ БАНКІВ В УМОВАХ СПРОТИВУ ТА ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ	54
Хоу Пен'юе EMERGENCE AND FUTURE REGULATIONS OF LARGE LANGUAGE MODELS IN FINANCIAL INVESTMENT	56
Шірінян Лада РИНОК СТРАХОВИХ ПОСЛУГ З ПОЗИЦІЙ ТЕОРІЇ ВІДКРИТИХ СИСТЕМ І ПОВЕДІНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ	59
Шолойко Антоніна, Гудзь Генріх СОЦІАЛЬНІ ОБЛІГАЦІЇ ЄБРР НА ШЛЯХУ ВІД ВІДНОВЛЕННЯ ДО ЗРОСТАННЯ	61
Юхименко Володимир СТРАХУВАННЯ КІБЕРРИЗИКІВ В УМОВАХ ПОСТІЙНО ЗРОСТАЮЧОЇ ЗАГРОЗИ	63

FINANCIAL INSTITUTIONS ON THE WAY OF UKRAINE FROM RECOVERY TO GROWTH

Nataliia Versal, Martina Rašticová, Mariia Balytska FINANCIAL INCLUSION ACROSS GENDER: CASE OF THE CZECH REPUBLIC AND UKRAINE	8
Nataliya Vnukova ASSESSMENT OF INTEREST IN THE FINANCIAL SERVICES MARKET DURING THE PERIOD OF MARTIAL STATUS	11
Liudmyla Volokhova THE FINANCIAL SERVICES MARKET OF UKRAINE AT THE TURN OF THE ERA	12
Olha Hladchuk BEHAVIORAL APPROACHES IN MODERN BANKING	15
Liudmyla Gudzynska IMPROVEMENT OF STATE REGULATION OF THE PAYMENT SERVICES MARKET OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF ITS INTERNATIONAL OBLIGATIONS	18
Vasyl Darkov REFORMING THE SYSTEM OF PROTECTION OF RIGHTS OF CONSUMERS OF FINANCIAL SERVICES	21
Oleksandr Dziubliuk BANK LOANS AS AN IMPORTANT FACTOR OF ECONOMIC DEVELOPMENT IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW	24
Olha Dymnich, Tetiana Stetsiuk THE ROLE OF INSURANCE COMPANIES ON UKRAINE'S ROUTE TO RECOVERY	27
Vasyl Erastov DISTRIBUTION OF INSURANCE SERVICES IN UKRAINE IN CONDITIONS OF DIGITIZATION	29
Yuriy Klapkiv INSURANCE SECTOR OF EUROPEAN COUNTRIES IN THE POST-COVID PERIOD	32
Yuliia Kovalenko, Viktor Helemskyi STATE POLICY OF FINANCING CAPITAL INVESTMENTS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT	33
Oksana Lobova, Tetiana Motashko APPLICATION OF AGRICULTURAL NOTES: INTERNATIONAL EXPERIENCE AND DOMESTIC PRACTICE	36
Iryna Lomachynska, Iryna Rudik, Daria Khalieieva THE ROLE OF THE LEASING IN THE DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURSHIP: GLOBAL AND DOMESTIC EXPERIENCE	39
Ruslana Pikus INSURANCE INTERMEDIATION DIGITAL STRATEGY IN UKRAINE	41
Nataliia Prykaziuk, Ludmila Lomonosova REENGINEERING OF MARKETING STRATEGIES FOR INSURANCE COMPANIES IN WARTIME	44
Olena Prokofieva CURRENT STATE OF THE MARKET OF BANKING SERVICES IN UKRAINE	46
Svetlana Sitnicka DEVELOPMENT OF CREATIVE FINANCIAL LEADERSHIP THROUGH INTENSIFICATION OF INNOVATION INTERACTION BETWEEN UKRAINE AND THE VISHEHRAD GROUP	49
Diana Tretiak RISK MANAGEMENT OF NON-STATE PENSION FUNDS	51
Olena Trygub ROLE OF BANKS UNDER CONDITIONS OF RESISTANCE AND RECOVERY OF UKRAINE	55
Pengyue Hou EMERGENCE AND FUTURE REGULATIONS OF LARGE LANGUAGE MODELS IN FINANCIAL INVESTMENT	56
Lada Shirinyan THE MARKET OF INSURANCE SERVICES FROM THE POSITIONS OF THE THEORY OF OPEN SYSTEMS AND BEHAVIORAL ECONOMICS	59
Antonina Sholoiko, Henrikh Hudz SOCIAL BONDS OF THE EBRD ON THE WAY FROM RECOVERY TO GROWTH	61
Volodymyr Yukhumenko INSURANCE OF CYBER RISKS IN CONDITIONS OF CONTINUOUSLY GROWING THREAT	63

Nataliia Versal,
DSc, Associate Professor,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Mendel University in Brno, Czech Republic

Martina Rašticová,
PhD, Associate Professor,
Mendel University in Brno, Czech Republic

Mariia Balytska,
PhD, Assistant Professor,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

FINANCIAL INCLUSION ACROSS GENDER: CASE OF THE CZECH REPUBLIC AND UKRAINE

Keywords: gender disparities, gender inequality, financial institutions, financial services

Acknowledgment: This publication is based upon work from 24-PKVV-UM-002, ‘Strengthening the Resilience of Universities: Czech-Ukrainian Partnership for Digital Education, Research Cooperation, and Diversity Management,’ supported by the Czech Development Agency and the Ministry of Foreign Affairs under the initiative ‘Capacity Building of Public Universities in Ukraine 2024’.

Financial inclusion is important from the perspective of improving individuals' well-being [4, 5], of financial institutions [2], and, ultimately, of economic growth [3].

This research examined data from the Czech Republic and Ukraine, drawn from the Financial Inclusion and Financial Availability Survey databases provided by the World Bank and covering 2011, 2014, 2017, and 2021. The findings of this analysis show substantial insights into gender disparities within these countries (Table 1), underscoring several key observations.

Disparities exist between Czechia and Ukraine regarding holding financial institution accounts. In Czechia, the gender gap narrowed significantly from -5,8 pp in 2014 to -3,0 pp in 2021, with both genders showing increased account ownership over the decade. In Ukraine, there's a noticeable improvement in financial inclusion for both genders, but the gender gap widened from -2,3 pp in 2014 to -6,4 pp in 2021.

Credit and debit card ownership increased for both genders in Czechia and Ukraine. The gender gap in credit card ownership fluctuates in both countries. Regarding debit cards, the fluctuation in Czechia resembles that of credit cards, while in Ukraine, there is a trend toward an increasing gender gap.

In Czechia more men saved at financial institutions than women, with the gap peaking at -6,9 pp in 2021. Savings for old age also showed a consistent gender gap, favoring men. The same situation is in Ukraine with -5,0 pp for saving at the financial institutions. Still, there was a positive gender gap in savings for old age in 2014 with +2,7 pp.

Table 1. Financial inclusion indicators in gender perspective in Czechia and Ukraine over the years 2011, 2014, 2017, and 2021

Country	The Czech Republic				Ukraine			
	2011	2014	2017	2021	2011	2014	2017	2021
Financial institution account, female (% age 15+)	80,5%	79,4%	78,6%	93,4%	39,2%	51,7%	61,3%	80,7%
Financial institution account, male (% age 15+)	80,8%	85,2%	83,6%	96,5%	43,9%	54,0%	65,0%	87,1%
GAP*, pp	-0,3	-5,8	-5,0	-3,0	-4,7	-2,3	-3,7	-6,4
Owns a credit card, female (% age 15+)	25,2%	21,3%	20,6%	28,1%	17,9%	25,5%	26,7%	32,2%
Owns a credit card, male (% age 15+)	27,8%	30,4%	29,7%	31,7%	21,1%	30,0%	26,7%	42,8%
GAP, pp	-2,6	-9,0	-9,2	-3,6	-3,1	-4,5	0,0	-10,6
Owns a debit card, female (% age 15+)	60,4%	60,9%	71,4%	87,1%	32,2%	37,5%	46,4%	65,6%
Owns a debit card, male (% age 15+)	61,7%	67,3%	78,9%	91,0%	35,4%	42,6%	53,5%	74,4%
GAP, pp	-1,2	-6,4	-7,5	-3,9	-3,2	-5,1	-7,0	-8,8
Saved at a financial institution, female (% age 15+)	33,4%	36,0%	42,2%	56,4%	5,1%	6,4%	11,5%	8,3%
Saved at a financial institution, male (% age 15+)	37,8%	39,2%	48,7%	63,3%	5,7%	9,7%	14,8%	13,3%
GAP, pp	-4,4	-3,2	-6,5	-6,9	-0,6	-3,3	-3,3	-5,0
Saved for old age, female (% age 15+)		36,9%	40,4%	63,8%		15,6%	9,5%	12,5%
Saved for old age, male (% age 15+)		40,9%	41,7%	68,3%		12,8%	13,6%	19,5%
GAP, pp		-3,9	-1,3	-4,5		+2,7	-4,1	-7,0
Borrowed for health or medical purposes, female (% age 15+)		1,6%	1,0%	4,1%		12,9%	13,5%	18,3%
Borrowed for health or medical purposes, male (% age 15+)		2,0%	1,9%	2,5%		7,0%	13,1%	18,7%
GAP, pp		-0,4	-0,8	+1,6		+5,9	+0,5	-0,3
Borrowed from a formal financial institution, female (% age 15+)	8,8%	26,1%	26,8%	27,3%	8,0%	19,9%	22,4%	32,2%
Borrowed from a formal financial institution, male (% age 15+)	10,2%	31,0%	32,5%	35,4%	8,3%	24,1%	20,9%	36,5%
GAP, pp	-1,5	-4,8	-5,7	-8,1	-0,2	-4,2	+1,4	-4,3
Borrowed from family or friends, female (% age 15+)	20,1%	16,3%	14,9%	12,5%	37,0%	22,0%	28,8%	31,1%
Borrowed from family or friends, male (% age 15+)	15,9%	11,8%	12,0%	14,4%	37,7%	22,2%	33,5%	33,4%
GAP, pp	+4,2	+4,5	+2,9	-1,9	-0,7	-0,2	-4,7	-2,3
Made or received a digital payment, female (% age 15+)		77,1%	77,0%	92,2%		47,4%	59,3%	77,9%
Made or received a digital payment, male (% age 15+)		83,2%	82,3%	96,1%		49,5%	62,6%	85,5%
GAP, pp		-6,1	-5,3	-3,8		-2,1	-3,3	-7,6
Made a utility payment, female (% age 15+)		72,3%	74,9%	77,9%		82,7%	81,6%	75,9%
Made a utility payment, male (% age 15+)		77,5%	74,3%	77,7%		58,3%	67,9%	63,8%
GAP, pp		-5,2	+0,6	+0,2		+24,4	+13,7	+12,0

* $GAP = indicator_{male} - indicator_{female}$

Source: authors calculations, based on [1].

Borrowing patterns from formal institutions and family or friends indicate a mixed gender gap trend. A distinct feature of Czechia is the observed positive gender gap in borrowing from family or friends up to and including 2017. Another noteworthy aspect of borrowing in Czechia is that the percentage of those borrowing money for health or medical purposes is significantly lower than in Ukraine due to existing medicine insurance schemes.

The use of digital payments has significantly increased among both genders in the Czech Republic, with the gap slightly widening by 2021. In Ukraine, there was also substantial growth in digital payments in both genders, but the gender gap increased to -7,6 pp in 2021.

In Czechia, the gender gap in utility payments exhibits minimal fluctuation, suggesting a consistent level of gender equality in financial responsibilities. In contrast, Ukraine shows a significantly broader and varying gender gap, indicating more pronounced gender-specific differences in managing utility payments, with women's participation initially much higher than men's.

To conclude both countries show notable improvements in financial inclusion across all metrics for both genders, with Czechia generally having higher rates of inclusion. At the same time, Czechia shows a trend of narrowing gender gaps in most financial activities, while Ukraine exhibits mixed results, with some negative gaps widening, particularly in areas of digital payments, credit and debit card ownership, and savings for old age. These conclusions underline the need for ongoing efforts to address gender disparities in financial inclusion, with potential lessons from each country's approach to mitigating gender gaps in access to and use of financial services.

1. Demirgüç-Kunt, A., Klapper, L., Singer, D., & Ansar, S. (2021). *The Global Findex Database 2021: Financial Inclusion, Digital Payments, and Resilience in the Age of COVID-19*. Washington, DC: World Bank. doi:10.1596/978-1-4648-1897-4.

2. Kharabsheh, B. (2023). Does Financial Inclusion Affect Banks' Efficiency? *Montenegrin Journal of Economics*, 19(4). <https://doi.org/10.14254/1800-5845/2023.19-4.11>

3. Ofoeda, I., Amoah, L., Anarfo, E. B., & Abor, J. Y. (2024). Financial inclusion and economic growth: What roles do institutions and financial regulation play? *International Journal of Finance & Economics*, 29(1), 832–848. <https://doi.org/10.1002/ijfe.2709>

4. Ouechtati, I. (2020). The Contribution of Financial Inclusion in Reducing Poverty and Income Inequality in Developing Countries. *Asian Economic and Financial Review*, 10(9), 1051–1061. <https://doi.org/10.18488/journal.aefr.2020.109.1051.1061>

Внукова Наталія,
д-р. екон. наук, професор,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

ОЦІНКА ЗАЦІКАВЛЕНOSTІ РИНКОМ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Ключові слова: фінансові послуги, пошуковий сервіс Google Trends, рівень попиту, воєнний стан

Nataliya Vnukova,
Doctor of Economics (2nd PhD), Professor,
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

ASSESSMENT OF INTEREST IN THE FINANCIAL SERVICES MARKET DURING THE PERIOD OF MARTIAL STATUS

Key words: financial services, Google Trends search service, demand level, martial law

Відповідно до європейських вимог Україна здійснює реформування ринку фінансових послуг за новим Законом України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» [1]. Актуальним є визначення рівня сприйняття одночасних змін щодо викликів воєнного стану і впровадження нових норм законодавства.

Мета – оцінити зацікавленість темою ринку фінансових послуг у період воєнного стану пошукувачами Google.

Військова агресія суттєво збільшила виклики щодо розвитку всіх ринків, зокрема, і фінансових послуг. Велика кількість чинників різної спрямованості почала діяти одночасно. Для вирішення завдання із визначення сприйняття стану ринку фінансових послуг автор використав сучасний пошуковий сервіс Google Trends [2], який надає статистику в різних країнах світу у виділені часові періоди рівня попиту на різні теми. У даному випадку йшлося про тему «ринок фінансових послуг» українською мовою в Україні за останній рік воєнного стану. Це надає можливість аналітикам визначити тренди у пошуковій активності у Google щодо певної теми як за кількісними, так і якісними показниками запиту.

Рівень зацікавленості темою ринку фінансових послуг в Україні протягом 2023-2024 року на 15 квітня 2024 року майже дорівнює нулю, що є негативною тенденцією. За останні 5 років були деякі активні періоди підвищення інтересу, зокрема, у січні 2023 року, але в цілому дуже низький рівень запитів на цю тему.

Серед регіонів за останній рік виділяється тільки місто Київ, що свідчить про високу концентрацію ринку фінансових послуг у столиці. За останні 5 років більш широкий спектр виділених регіонів: Хмельницька, Київська, Харківська області.

Проведена оцінка зацікавленості темою ринку фінансових послуг в Україні у період воєнного стану пошукувачами Google показала негативні тенденції, які можуть пояснюватися від'ємними показниками зміни кількісного складу

фінансових установ у період воєнного стану. Кількість учасників небанківського фінансового ринку в січні 2024 року зменшилася з 1120 (станом на 31 грудня 2023 року) до 1058 (станом на 31 січня 2024 року) [2]. Можна припустити, що виклики воєнного стану і впровадження нових норм законодавства разом негативно впливають на небанківський фінансовий ринок. Для подальшого дослідження необхідно розширити аналіз факторів, які впливають на сприйняття користувачами теми ринку фінансових послуг.

1. Про фінансові послуги та фінансові компанії: Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text>

2. Фінансовий ринок у цифрах: НБУ URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/u-sichni-na-rinku-nebankivskih-finansovih-poslug-zyavilosya-tri-novih-gravtsi-65--zalishili-rinok>

3. Як користуватися сервісом Google Trends? URL: <https://adwservice.com.ua/uk/yak-korystuvatysya-servisom-google-trends>

Волохова Людмила,
канд. екон. наук, доцент,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

РИНОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ НА ЗЛАМІ ЕПОХ

Ключові слова: фінансові послуги, умови невизначеності, НБУ, фінансові заклади, індикатори фінансового стану, державний бюджет, зовнішні запозичення, сучасні умови кредитування

Liudmyla Volokhova,
PhD, Associate Professor,
Taras Shevchenko National
University of Kyiv

THE FINANCIAL SERVICES MARKET OF UKRAINE AT THE TURN OF THE ERA

Key words: financial services, conditions of uncertainty, NBU, financial institutions, indicators of financial condition, state budget, external borrowing, modern crediting conditions

The war, as an existential challenge, shaped the ability of the financial sphere's to function in conditions of uncertainty and achieve certain success. This acquired experience is important and is characterized by the transition to a new global security and economic order [1].

The financial sector is one of the most vulnerable components of the economic system when facing global challenges. Therefore, if it is impossible to predict unexpected events and their effects, which can be quite global and extremely dangerous, we must become unbreakable in the face of challenges. Understanding the

mechanisms of antifragility, you can formulate systematic and consistent advice for making unpredictable decisions in conditions of uncertainty [2].

Since January 1, 2024, a number of legislative acts and by-laws have come into effect in Ukraine, which has led to significant changes in the regulation of the financial services market. The changes foresee new quantitative and qualitative requirements for the participants of this market. Such requirements constitute a significant challenge for business. At the same time, with a proper approach, the number of questions from regulators can be reduced to a minimum. A business that intends to become a participant in this market can assess the level of innovations and authorize its activities in the financial services market taking them into account [3].

Oschadbank takes the initiative to increase the volume of non-traditional credit products, expand cooperation with companies in the direction of financing through leasing instruments, as well as launch factoring, which will be a significant trigger for the development of the financing market. They aim to grow against the market trend, with a focus on such priority areas as defense, energy, agriculture and food industry. It is planned to increase the loan portfolio by approximately 14% this year for large corporate clients. Currently, the loan portfolio is more than UAH 57 billion, and it is planned to increase the volume of lending by another UAH 7-8 billion [4].

In 2024, specialists in the field of financial analytics expect significant changes that will have both positive and constructive consequences for the financial sector: a decrease in the number of players on the market; improvement of conditions for customers; improving the quality of service; development of a fair and transparent market.

According to the results of the survey, business resumed positive assessments of its activity, in particular, the index of business activity expectations (IBAE), which the National Bank calculates monthly, rose to 52.0 in March 2024 compared to February (47.5), exceeding the neutral level (50 points). 456 Ukrainian enterprises of the real sector of the economy took part in the survey. IBAE is a tool for operational assessment and tracking of economic development trends. The increase in sea and rail transportation, the preservation of a stable situation on the foreign exchange market, low inflationary expectations and the seasonal revival of business activity contributed to improving the mood of respondents in all sectors. At the same time, the increasing shelling of critically important objects, the risk of insufficient international funding and the blockade of the western border remain restraining factors [5].

As for the foreign exchange market, financial analysts determine that the indicators of the foreign exchange market of Ukraine and the methodology of their calculation currently meet the conditions and needs of the market. Their periodic review is a special procedure, the purpose of which is to assess the presence of structural changes in the foreign exchange market. It is carried out with the aim of compliance of these indicators with the principles given in the IOSCO document: Principles for Financial Benchmarks Final Report July 2013.

During the two years of the war, Ukraine did the almost impossible - reached its pre-war economic potential with the correction for the loss of territory, labor force and production capacity. But for the most part, we owe this "economic miracle" to external financial support, which, unfortunately, remains poorly predicted.

In 2024, we will have to rely more on our own strength and look for resources not only to partially compensate for the decrease in international aid, but also to finance real defense needs. They will obviously be larger than those included in the state budget.

In 2024-2025, we should expect a similar volume of budget expenditures - at least \$110 billion per year. At the same time, both in 2023 and according to the state budget plan for 2024, due to internal resources, the state will be able to receive only the equivalent of \$45 billion. The real deficit, taking into account all military needs, is estimated by analysts to be about \$50 billion.

The government set a deficit of 1.57 trillion. UAH, which will have to be attracted both on foreign and domestic markets. This is the main risk of the budget, because Ukraine still has almost four times less confirmed financial aid than it needs [6].

In order to ensure full financing of necessary expenses, analysts indicate the need to attract internal reserves to increase revenues to the state budget:

1. At the expense of the frozen assets of the Russian Federation, which mostly depends on the political will of Western politicians than on conflicts of international law;

2. Through direct loans from the National Bank - while this is possible, the National Bank and international partners are concerned that this will lead to an uncontrolled increase in prices and devaluation of the hryvnia;

3. By increasing domestic loans. The banking system has \$5.3 billion. Since the beginning of 2024, the government has raised almost UAH 120 billion equivalent from the sale of bonds of domestic state loan at auctions, and in general during martial law – almost UAH 938 billion equivalent).

4. By increasing the tax burden on the economy and the efficiency of tax collection. This forms the basis of the government's recently released National Income Strategy. But before that, it is still necessary to reform the tax and customs authorities.

5. By increasing the tax base as a result of the creation of new enterprises, sectors of the economy and types of activities that were not previously taxed [7].

The Ukrainian economy is recovering more slowly than the National Bank expected. The reason is the shelling of energy infrastructure. Forbes Ukraine collected forecasts of the NBU and leading international and Ukrainian companies.

Post-war reconstruction required the NBU to update the strategic goals of development and increase the flexibility of the planning methodology. It is the new strategy for the development of the financial sector, which is being developed during the war, foresees both a period of resistance and adaptation to European standards and post-war recovery. The challenges of time for new conditions will determine future measures to prevent money laundering and terrorist financing, responsibility to society, and the contribution of the financial sector to the country's global security system. "It's time to take responsibility! We don't know how much time we have now" [8].

1. Speech of the Chairman of the NBU Andrii Pyshnyi during the plenary session of the Central Banking summer meetings // Central Banking: website. URL: <https://www.centralbanking.com/central-banks/governance/7959032/central-banking-against-a-full-scale-war>

2. Antifragile. Taleb, Nassim Nicholas. Harlow, England: Penguin Books, 2013. ISBN 9780141038223.
3. On Financial Services and Financial Companies: Law of Ukraine. 01.01.2024. / Verkhovna Rada of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text>
4. Oshchadbank: we plan to issue investment loans worth UAH 7-8 billion more in 2024 // Forbes: website. URL: <https://forbes.ua/money/oshchadbank-planuemo-u-2024-rotsi-vidati-investitsiy-nikh-kreditiv-na-7-8-mlrd-grn-bilshe-22042024-20668>
5. Business has resumed positive assessments of its activity - the results of the survey of enterprises in March, April 1. 2024 13:04 NBU financial market statistics // National Bank of Ukraine : website. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/biznes-vidnoviv-pozitivni-otsinki-svoyeyi-diyalnosti--pidsumki-opituvannya-pidpriyemstv-u-berezni>
6. Budget 2024 – adopted. How much money does Ukraine have for the third year of the great war // Forbes : website. URL: <https://forbes.ua/money/byudzheth-2024-priynyato-skilki-groshey-ukraina-mae-na-tretyi-rik-velikoi-viyni-a-skilki-shche-potribno-znayti-09112023-17165>
7. How to provide Ukraine with full financing of the necessary expenses in 2024. // Forbes : website. URL: <https://forbes.ua/money/derzhbyudzhetu-ne-vistachae-do-20-mlrd-u-2024-rotsi-navit-za-otrimannya-povnogo-mizhnarodnogo-finansuvannya-pyat-mozhlyvikh-optsiy-de-ukraini-vzyati-groshe-vid-finanalitikiv-oleksandra-parashchiya-ta--11012024-18460>
8. Speech at the awarding of the Nobel Peace Prize in December 2022 by Ukrainian Oleksandra Matviychuk // Detertor Media: website. URL: <https://detector.media/infospace/article/205860/2022-12-10-chas-vzyaty-vidpovidalnist/>

Гладчук Ольга,
канд. екон. наук, доцент,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

ПОВЕДІНКОВІ ПІДХОДИ У СУЧАСНОМУ БАНКІВНИЦТВІ

Ключові слова: біхевіоризм, банківництво, банківський маркетинг, персоналізований банкінг, поведінковий банкінг

Olha Hladchuk,
PhD, Associate Professor,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

BEHAVIORAL APPROACHES IN MODERN BANKING

Key words: behaviorism, banking, bank marketing, personalized banking, behavioral banking

Розвиток сучасного банківництва тісно пов'язаний із зростанням конкурентної боротьби між фінансовими установами у складних загальноекономічних і політичних умовах функціонування, масштабним запровадженням інноваційних банківських продуктів, послуг і технологій на основі застосування сучасних комунікаційних технологій. Саме банки одними з перших реагують на зміни і виклики зовнішнього середовища.

«Для забезпечення ефективної діяльності банків необхідно ретельно опрацьовувати комплекс маркетингових технологій, які дозволяють вчасно

реагувати на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища банків. Багато в чому це пов'язано з особливостями банківських послуг. До їх числа можна віднести: абстрактність, складність для сприйняття, договірний характер обслуговування, не збереженість; невід'ємність від джерела, зв'язок з грошима, протяжність обслуговування в часі. Усі зазначені особливості ускладнюють процес реалізації банківських послуг, створюючи при цьому психологічні бар'єри між банківськими установами і клієнтами, ускладнюючи процедуру обслуговування або зменшуючи його привабливість» [1, с.45].

Клієнтоорієнтованість є однією із найбільш актуальних тенденцій у розвитку сучасного банківництва. Саме врахування особливостей поведінки учасників ринку банківських послуг дає змогу використовувати її переваги та нівелювати певні недоліки.

Поведінковий банкінг або гіперперсоналізація банківських послуг є порівняно новим трендом і практикується тільки невеликою кількістю банків у всьому світі. Однак ті банки, які користуються цим підходом, швидко розвиваються і виділяються, отримуючи конкурентні переваги. Спільним для них є те, що такі банки надають цінність своїм клієнтам, водночас вирізняючись на ринку банківських послуг. Щоб досягти цього, ключовими для банків є бази даних, але необроблені дані є складними для розуміння та обробки. Саме тому необхідними є систематизація, обґрунтування і аналіз даних у т.ч. із використанням біхевіорестичних підходів.

«Сьогодні фінансова практика висуває особливо гостро проблему вивчення поведінки людей, визначення тих чинників, які на неї впливають, наслідків, які нею спричиняються, та, що найголовніше, інструментів, які можуть її коригувати» [2; с.7].

Останні десятиліття в економічній літературі активно застосовуються поведінкові підходи при дослідженні різноманітних економічних явищ і процесів. Однак попри активні наукові дослідження у сфері поведінкових фінансів, у т.ч. біхевіористичних аспектів функціонування учасників фондових ринків, суб'єктів корпоративних та особистих фінансів, наукові дослідження поведінкових аспектів у фінансовому посередництві загалом, і банківництві зокрема, є маловивченими.

Персоналізація у банківництві базується на поведінковій науці, враховуючи внутрішні та зовнішні фактори, які керують рішеннями учасників ринку банківських послуг, використовуючи у т.ч. інструментарій різних соціальних наук (психології, антропології тощо).

При застосуванні поведінкового банкінгу використовується інформація із баз даних з метою поліпшення фінансового добробуту клієнтів, пропонуючи їм індивідуальні продукти та послуги. І це робиться переважно через стимули, клієнти можуть отримувати винагороду за те, що витрачають менше коштів з власних банківських рахунків або досягають вказаних цілей при заощадженні, чи погашають достроково кредити. Раніше, це було основою роботи мобільних додатків у сфері управління особистими фінансами, проте, дедалі частіше банки використовують це у своїй роботі розвиваючи її на вищому рівні, формуючи фінансово грамотне суспільство.

Банки стимулюють ліпшу фінансову поведінку клієнтів за допомогою динамічних фінансових продуктів. Найпоширенішою винагородою клієнту від банку є динамічні процентні ставки. Якщо клієнт досягає цілі заощаджень, це може сприяти підвищенню процентної ставки за його заощадженнями або ж зниження ставки за кредитом (кредитною карткою).

Перевагами використання таких підходів є поліпшення відносин клієнтів із банком, формування позитивного бренду банку, підвищення рівня довіри до нього, а також поліпшення фінансового добробуту клієнтів банку.

Першим у світі банком, який офіційно задекларував застосування принципів поведінкової економіки у банківській практиці став Discovery Bank (базується він у Південній Африці, зареєстрований на Йоганнесбурзькій фондовій біржі зі штаб-квартирою в Сендтоні) зафіксувавши такі результати:

1. «На 94% нижчий рівень заборгованості клієнтів. Клієнти з вищою фінансовою обізнаністю та грамотністю мають меншу ймовірність заборгувати за кредитами. Вимагання заборгованості не є основною діяльністю банку, і це зменшує витрати банку.

2. У 9 разів вищий середній рівень депозитів. Хоча це може означати виплату більших відсотків, проте це також означає більше джерело дешевого фінансування для кредитних операцій банку, що дуже важливо для основної бізнес-моделі банку.

3. Залучення більшої кількості клієнтів, перехресні та додаткові продажі. Мотивація клієнтів до фінансового благополуччя сприяє їх зростанню. Залучені клієнти приносять банкам на 37% більше річного доходу» [3].

Поведінковий банкінг забезпечує повністю цифрову, гіперперсоналізовану банківську діяльність. Переважно поведінковий банкінг орієнтований на клієнтів середнього або молодшого віку (які здійснюють банківські операції цифровим способом). Таким чином, він орієнтований на мобільні пристрої (від реєстрації до транзакції) і є багатоканальним (мобільні пристрої, планшети та комп'ютери). Активні винагороди у поведінковому банкінгу йдуть рука об руку з гейміфікацією. Мотивація може виходити за межі динамічних процентних ставок від банку до зовнішніх переваг, таких як бали для часто літаючих пасажирів, надані партнерами тощо. Ключовим для надання цих переваг є інтеграція банку до широкої партнерської екосистеми.

На початкових етапах використання поведінкового банкінгу варто:

1) починати із простих банківських продуктів (наприклад, банківського карткового рахунку);

2) додавати динамічні процентні ставки, як винагороду;

3) формувати інформаційну базу банку про клієнтів, їх фінансові умови, дуже індивідуалізовано і багатовимірно, враховуючи дані клієнтів, зокрема середовище, процентні ставки, комісії, наявний портфель продуктів тощо;

4) використовувати інтуїтивно зрозумілу програму для якісної взаємодії з користувачем. Відповідальність, чуйність, послідовність, близькість та інтуїтивність є ключовими у взаємодії банку і клієнта.

З метою максимізації позитивних результатів від упровадження поведінкового банкінгу банкам необхідно бути: стійкими (мати надійну ресурсну базу, стабільно працюючу платіжну систему тощо); гнучкими і спритними

(швидко і креативно розробляти, тестувати і змінювати свої продукти); технологічними (використовувати інтерфейси, які не тільки дозволяють банкам виконувати щоденні бізнес-операції, створювати й оновлювати вміст, але й надають інформацію, отриману на основі баз даних, необхідну для цілісного розуміння клієнта, обмін інформацією в режимі реального часу, а також інтегрувати додатки із широкої партнерської екосистеми у гнучкий і недорогий спосіб).

Важливою відмінністю поведінкового банкінгу є те, що він створює переваги як для клієнтів, так і для банків. Спеціальні послуги та продукти допомагають поліпшити фінансову грамотність клієнтів і їх фінансове благополуччя, одночасно зменшуючи ризики для банків і підвищуючи лояльність клієнтів.

1. Харабара В.М., Грешко Р.І., Третьякова О.В. Особливості сучасного банківського маркетингу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 4. С.43-46.

2. Нікіфоров П.О., Марич М.Г. Поведінкові фінанси : навч. пос., вид. друге, доповн. і перероб. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т. ім. Ю. Федьковича. 2024. 180 с.

3. Markert C. Behavioral banking – this time it’s personal. *SAP Fioneer. Banking platform*. 2022 November 3. URL: <https://www.sapfioneer.com/blog/blogpost/behavioral-banking/>

Гудзинська Людмила,
канд. екон. наук, доцент,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПЛАТІЖНИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЇЇ МІЖНАРОДНИХ ЗОБОВ’ЯЗАНЬ

Ключові слова: ринок платіжних послуг, надавачі платіжних послуг, регулятивний капітал

Liudmyla Gudzynska,
PhD, Associate Professor,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

IMPROVEMENT OF STATE REGULATION OF THE PAYMENT SERVICES MARKET OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF ITS INTERNATIONAL OBLIGATIONS

Key words: payment services market, payment service providers, regulatory capital

Аналіз законодавства у сфері платіжних послуг дозволяє окреслити коло проблем, які потребують нагального вирішення, у тому числі, з огляду на наявність відповідних міжнародних зобов’язань України. Такі проблеми проглядаються, серед іншого, в необхідності: розмежування об’єктів оверсайта та нагляду з метою усунення додаткового тиску на учасників платіжного ринку;

упорядкування операцій, які можуть належати до обмежених платіжних послуг, що дозволить поширювати на них вимоги відповідного законодавства (зокрема, у частині операцій з переказу залишків коштів між абонентами наперед оплаченого зв'язку, послуг з повернення невикористаних коштів з особового рахунка абонента у разі його відмови від передплачених послуг, які наразі виконуються операторами без включення їх до Реєстру платіжної інфраструктури як надавачів обмежених платіжних послуг); запровадження можливості дистанційного проведення інспекційних перевірок надавачів платіжних послуг, надавачів обмежених платіжних послуг, страховиків, кредитних спілок, фінансових компаній, ломбардів; встановлення вимог до власного та регулятивного капіталів небанківських надавачів платіжних послуг тощо.

Особливе місце серед напрямів удосконалення вказаного законодавства займає посилення інституційної спроможності Національного банку України (далі – НБУ) на ринку платіжних послуг. Такі можуть включати, зокрема, наділення НБУ правами: внесення до Реєстру платіжної інфраструктури відомостей про фінансові установи, що мають право на надання платіжних послуг; в межах безвиїзного нагляду письмово вимагати від оператора платіжної системи, учасником якої є об'єкт нагляду, а також технологічного оператора, який надає послуги об'єкту нагляду, копії документів, а також письмові пояснення з питань його діяльності; здійснювати оверсайт з метою забезпечення безперервного, надійного та ефективного функціонування платіжної інфраструктури та дотримання об'єктами оверсайта законодавства, що регулює діяльність платіжних систем та технологічних операторів, а також використання в платіжних системах платіжних інструментів, електронних і цифрових грошей та схем виконання платіжних операцій; на підставі встановлених НБУ критеріїв важливості визначати платіжну систему системно важливою платіжною системою або важливою платіжною системою, технологічного оператора – важливим технологічним оператором; встановлювати вимоги до системно важливих платіжних систем, важливих платіжних систем та важливих технологічних операторів; проводити перевірки надавачів платіжних послуг, надавачів обмежених платіжних послуг за їх місцезнаходженням та/або шляхом віддаленого доступу, що надається на період проведення перевірки, до документів, інформації та систем автоматизації з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; встановлення вимог до достатності (адекватності) регулятивного капіталу надавачів платіжних послуг, а також порядку розрахунку та складових регулятивного капіталу надавачів платіжних послуг.

Частина з наведеного впливає з міжнародних зобов'язань України, зокрема, пункту 63 Додатку I Меморандуму про економічну та фінансову політику (від 1 грудня 2023 року), підписаного з Міжнародним валютним фондом (далі – Меморандум), відповідно до якого Україна взяла на себе зобов'язання зміцнити правову, регуляторну та наглядову базу для небанківських фінансових установ (далі – НФУ) та фінансових ринків. Зокрема, у блоці «Вимоги до капіталу та звітності» вказаного пункту передбачено, що «з метою подальшого зміцнення ринку НФУ НБУ підвищить вимоги до капіталу для фінансових компаній до кінця грудня 2023 року та надасть 6-місячний

перехідний період для існуючих учасників ринку для приведення їхньої діяльності у відповідність до нових вимог. Для подальшого зміцнення платіжного ринку до кінця грудня 2023 року ми подамо до парламенту законопроект, який посилить регуляторні вимоги до учасників ринку, а до кінця травня 2024 року ми забезпечимо його ухвалення. Крім того, НБУ підвищить вимоги до капіталу учасників платіжного ринку відповідно до Директиви ЄС про платіжні послуги (PSD2, 2015/2366) та найкращих міжнародних практик до кінця червня 2024 року. До кінця вересня 2024 року НБУ також підготує методологію оцінки наглядових ризиків, яка враховуватиме види діяльності НФУ з метою переходу до ризик-орієнтованого підходу до нагляду за НФУ» [1].

В цілому слід зазначити, що окреслені напрями знайшли відображення у внесеному на розгляд парламенту проекті Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення функцій Національного банку України з державного регулювання ринків фінансових послуг» (далі – проект) [2].

У свою чергу, слід зазначити, що цим же проектом пропонується змінити вимоги до власного капіталу надавачів платіжних послуг. Зокрема, передбачається встановити, що «юридична особа, яка має намір надавати платіжні послуги, зобов'язана на дату подання заяви про видачу ліцензії та/або про включення до Реєстру та протягом строку розгляду такої заяви Національним банком України підтримувати розмір власного капіталу в розмірі, не меншому, ніж установлений цим Законом розмір статутного капіталу, або щодо малої платіжної установи – нормативно-правовими актами Національного банку України» [2]. За чинною ж нормою, зазначена юридична особа «зобов'язана на дату подання заяви про видачу ліцензії та/або про включення до Реєстру, протягом строку розгляду такої заяви Національним банком України і протягом всього строку дії такої ліцензії та/або запису в Реєстрі підтримувати розмір власного капіталу в розмірі, не меншому, ніж установлений цим Законом розмір статутного капіталу ...» [3].

На наш погляд, такий підхід не узгоджується із зазначеною вище Директивою Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2015/2366 від 25 листопада 2015 року про платіжні послуги на внутрішньому ринку, про внесення змін до Директив 2002/65/ЄС, 2009/110/ЄС та 2013/36/ЄС і Регламенту (ЄС) № 1093/2010 та про скасування Директиви 2004/7/64/ЄС, параграфом 1 ст. 8 якої встановлено, що «сума власних коштів платіжної установи не повинна бути меншою за розмір початкового капіталу, зазначений у статті 7, або за суму власних коштів, розраховану відповідно до статті 9 цієї Директиви, залежно від того, яка з цих сум є більшою» [4]. Тобто, за змістом наведеного положення Директиви, йдеться про вимогу підтримувати платіжною установою розмір її власних коштів впродовж усього періоду діяльності такої установи, а не лише на етапі отримання дозволу для здійснення такої діяльності, як пропонується проектом.

Пропонована новела, на наш погляд, суттєво знижує вимоги до власного капіталу платіжної установи, тим самим, залишаючи актуальними проблеми якісного оцінювання фінансового стану небанківських надавачів платіжних послуг, виявлення потенційних ризиків в їх діяльності, мінімізації таких ризиків

і своєчасного реагування на можливі негативні наслідки діяльності таких осіб, а тому, потребує приведення у відповідність до вказаної Директиви.

1. Додаток I. Меморандум про економічну та фінансову політику. 1 грудня 2023 року. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/LOI_MEFP_Ukraine_01_12_2023.pdf (дата звернення: 18.04.2024).

2. Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення функцій Національного банку України з державного регулювання ринків фінансових послуг». Проект Закону України від 28.02.2024 реєстр. № 11043. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43742> (дата звернення: 18.04.2024).

3. Про платіжні послуги: Закон України від 30.06.2021 № 1591-IX. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2023, № 10-11, ст.26). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text> (дата звернення: 17.04.2024).

Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2015/2366 від 25 листопада 2015 року про платіжні послуги на внутрішньому ринку, про внесення змін до Директив 2002/65/ЄС, 2009/110/ЄС та 2013/36/ЄС і Регламенту (ЄС) № 1093/2010 та про скасування Директиви 2004/7/ЄС. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/es-20152366.pdf> (дата звернення: 17.04.2024).

Дарков Василь,
Голова Правління, іншуролог, експерт з питань захисту прав та законних інтересів споживачів фінансових послуг

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Ключові слова: реформування, система, захист прав споживачів фінансових послуг, фінансові послуги

Vasyl Darkov,
Chairman of the Board, Insurolog,
Expert in the protection of rights of consumers of financial services

REFORMING THE SYSTEM OF PROTECTION OF RIGHTS OF CONSUMERS OF FINANCIAL SERVICES

Keywords: financial services, protection of consumer rights in financial services, reform, system

Реформування системи захисту прав та законних інтересів споживачів фінансових послуг (далі - Система), є актуальним та необхідним напрямком відновлення та подальшого розвитку національної економіки.

Сучасний стан діючої Системи не відповідає прийнятим Україною зобов'язанням згідно гл.20 Угоди про асоціацію з Європейським Союзом (далі - Угода), а також нормам Розділу V нової редакції Закону України «Про захист прав споживачів».

Відповідно до ратифікованих умов гл. 20 Угоди: «Сторони співробітничать з метою забезпечення високого рівня захисту прав споживачів та досягнення сумісності між їхніми системами захисту прав споживачів».

Принципи високого рівня захисту прав та законних інтересів споживачів фінансових послуг (далі - Принципи) були схвалені у 2011 році на Канському саміті лідерів G20. У грудні 2022 року під час саміту лідерів G20 на Балі Принципи були переглянуті та доповнені ще двома принципами, що разом склало 12 принципів.

У тому ж році на підставі звіту Ради Організації економічного співробітництва та розвитку (далі - ОЕСР), прийнята у 2012 році Рекомендація щодо реалізації Принципів, була переглянута та оновлені її положення задля підвищення її актуальності і впливу.

За результатами реформування планується розбудова сучасної та сумісної до ЄС моделі Системи як сукупності її складових, які взаємодіють між собою для досягнення спільної мети - високого рівня захисту прав та законних інтересів споживачів фінансових послуг (далі - Спільна мета). Складовими (компонентами) Системи є:

- законодавче забезпечення функціонування Системи;
 - державний захист прав та законних інтересів споживачів фінансових послуг;
 - ринкове сприяння реалізації прав та законних інтересів споживачів фінансових послуг;
 - громадський контроль за виконанням законодавства про захист прав та законних інтересів споживачів фінансових послуг.
- Завданнями функціонування Системи є:
- створення сумісного з ЄС законодавчого забезпечення функціонування Системи, сприятливого для досягнення Спільної мети;
 - організація ефективного і сучасного державного захисту прав та законних інтересів споживачів фінансових послуг;
 - ринкове сприяння реалізації прав та законних інтересів споживачів фінансових послуг, недопущення фактів їх порушення та досудове вирішення спорів зі споживачами;
 - утворення за сприянням держави на усіх ринках фінансових послуг громадських об'єднань їх споживачів для здійснення громадського контролю за виконанням законодавства про захист прав та законних інтересів споживачів фінансових послуг.

Високий рівень захисту прав та законних інтересів споживачів фінансових послуг повинен досягатися на підставі, встановлених Принципів та відповідати наступним критеріям:

За складовою «Законодавче забезпечення функціонування Системи»:

- додержання державою зобов'язань, встановлених ратифікованими міжнародними угодами стосовно законодавчого забезпечення функціонування Системи.

– розробка за участю експертів громадських об'єднань споживачів фінансових послуг регуляторних актів, що сприяють реалізації їх прав та законних інтересів;

– прийняття на державному рівні законопроектів, які сприяють ефективному функціюванню Системи;

– встановлення параметрів досягнення високого рівня захисту прав та законних інтересів СФП, на підставі європейського та світового досвіду.

За складовою «Державний захист прав та законних інтересів споживачів фінансових послуг»:

– наявність на всіх рівнях законодавчої, виконавчої, судової влади державних органів, які формують та реалізують державну політику у сфері захисту прав та законних інтересів споживачів, у т.ч. фінансових послуг;

– наявність державної та сучасної системи фіксації фактів порушення прав та законних інтересів усіх категорій споживачів, у т.ч. фінансових послуг;

– наявність державного контрольного органу, якій попереджає факти порушення прав та законних інтересів споживачів, проводить їх дослідження у разі настання та допомагає у відшкодування завданих збитків потерпілим.

За складовою «Ринкове сприяння реалізації прав та законних інтересів споживачів фінансових послуг»:

– наявність ринкових стандартів надання та отримання фінансових послуг, які відповідають законодавству ЄС;

– наявність при саморегульованих організаціях ринків фінансових послуг органів, які розглядають факти порушення прав та законних інтересів споживачів фінансових послуг та сприяють вирішенню досудових спорів між ними та надавачами фінансових послуг;

– наявність прийнятих на ринках фінансових послуг правил поведінки їх учасників та кодексів честі надавачів фінансових послуг.

За складовою «Громадський контроль за виконанням законодавства про захист прав та законних інтересів споживачів фінансових послуг»:

– утворення на усіх ринках фінансових послуг громадських об'єднань споживачів цих послуг, за ринковою та державною підтримкою;

– виконання норм ст.42 Конституції України, щодо державного сприяння діяльності громадських об'єднань, у т.ч. споживачів фінансових послуг, на підставі прийняття трьохрічної державної Програми;

– наявність інституту громадських контролерів за виконанням законодавства про захист прав та законних інтересів споживачів фінансових послуг;

– участь експертів об'єднань споживачів фінансових послуг в розробці регуляторних актів, які сприяють реалізації їх прав та законних інтересів.

Oleksandr Dziubliuk,
Doctor of Economic Sciences, Professor,
West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine

BANK LOANS AS AN IMPORTANT FACTOR OF ECONOMIC DEVELOPMENT IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW

Key words: credit, bank, deposit certificate, loan portfolio, interest rate, National Bank of Ukraine, banking system, real sector

The most important aspect of the implementation of the credit policy of the banking sector of Ukraine under martial law is the provision of adequate monetary resources for the economic activity of businesses and households. This is necessary so that the continuity of capital flows, the proper level of consumer demand and the expansion of the domestic market become factors in the normal functioning of society in the conditions of military aggression. It is also necessary that the stable development of the economy would serve as a reliable foundation for organizing support for Ukraine's heroic resistance to the enemy, when the task of ensuring the proper defense capability of the state, a sufficient amount of military equipment, forces and means of fighting the occupiers is in the foreground. Therefore, the banking sector must generate all the country's internal resources for this purpose. Under such circumstances, it is the proper level of credit activity of the banking system that is the key to maintaining financial stability and developing the national economy on a sustainable growth trajectory. After all, the difficult conditions of the economic situation in Ukraine during the period of martial law directly affected the activities of the banking sector in terms of credit support for the production and consumer needs of all market participants.

It is obvious that the negative changes in the work of business have affected the functioning of all institutions in the country, including the banking sector. This happened precisely because of the war and the fundamental changes in the economy caused by it, which are associated with the destruction of civilian and infrastructure facilities, forced migration of the population, occupation of territories where profitable businesses operated, gradual militarization and the spread of military laws and discipline to civilian sectors of the economy. At the same time, the main source of filling the budget during the war, preserving jobs, economic development and maintaining social stability in the country is the normal operation of business. Therefore, it is credit support for business by banks that should be considered the most important priority of the country's financial sector.

The need for active credit support for businesses and households appeared long before the start of large-scale aggression, even in the context of the unfolding financial and economic crisis in Ukraine in 2014-2015. after the annexation of Crimea and the beginning of fighting in the east. And with the beginning of the war in 2022, this problem only worsened, as the internal resources of enterprises to restore production activity approached the minimum values. At the same time, even before the start of large-scale military aggression, the possibilities of obtaining a bank loan for business were characterized by a fairly high level of complexity. This was due to a number of objective factors, such as: 1) high interest rates on bank loans; 2) interest and

commission payments could absorb almost all of the company's profits; 3) implementation of a restrained credit policy of commercial banks; 4) reluctance of banks to issue loans due to high risks of non-repayment.

As a result, over the past decade, the scale of credit support for the real sector of the economy has significantly decreased, which has affected the dynamics of production, gross domestic product and the well-being of society (Fig. 1).

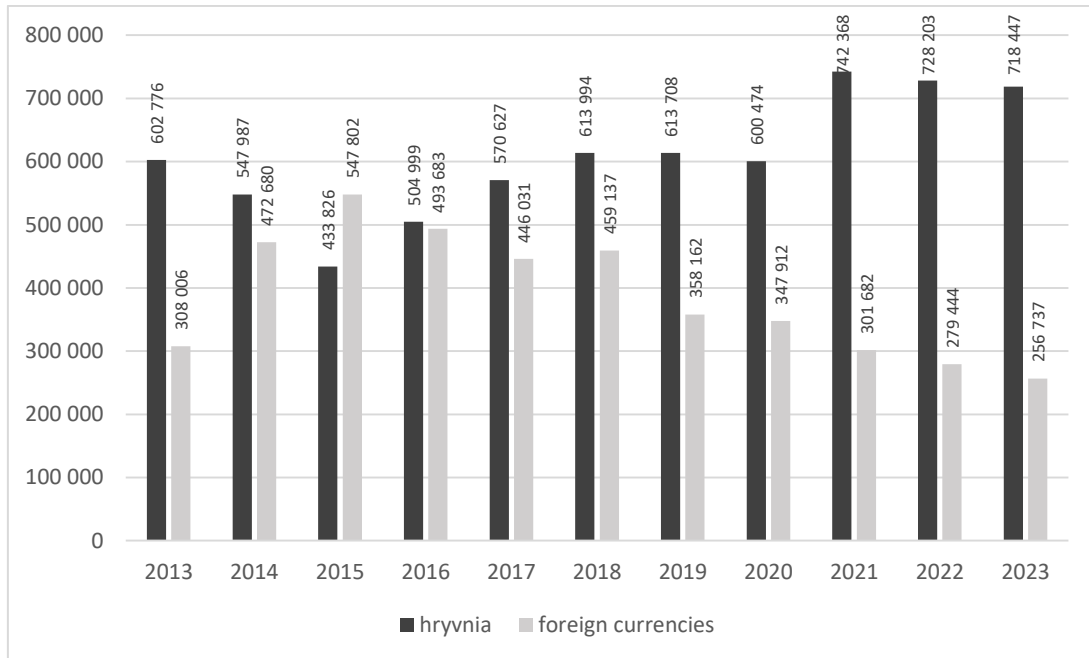

Fig.1. Loans granted by banks in national and foreign currencies, in millions of hryvnias

Source: [1]

At the same time, over the past decade, there has been a sharp increase in non-credit investments in the banking sector as part of the total portfolio of assets, in particular, investments of banking institutions in government securities, as well as certificates of deposit of the National Bank of Ukraine. The reason for this lies primarily in the implementation of the central bank's tight restrictive monetary policy to raise the discount rate, interest rates on NBU certificates of deposit, as well as yields on government securities. The NBU declares this as a means of effective control over inflation, which it sets as its priority goal [2]. However, as a result, the National Bank of Ukraine essentially negated the functions of the banking system as a financial intermediary. After all, by attracting funds from market participants, the banking sector does not issue loans to those enterprises or sectors of the economy that need them, but places the appropriate resources on NBU certificates of deposit, thereby accumulating significant amounts of excess liquidity.

Despite the difficult situation in the economy provoked by the war, the volume of excess liquidity in the banking sector is only growing. This means that commercial banks have no incentives to actively attract deposits or direct them to lending to the economy. And this is a very negative result of the banking business, because the demand for credit resources from the real sector is constantly growing, as the shortage

of enterprises' own working capital and the inability of them to attract loans in foreign markets are felt.

The implementation of measures to intensify bank lending to the real sector should include the following main steps: 1) downward revision of the NBU's interest rate policy so that extremely high interest rates on certificates of deposit do not interfere with the investment of banking resources in real sector enterprises; 2) development of mechanisms for targeted long-term refinancing, which could create a long-term resource base for banks to lend to large-scale investment projects.

Thus, the main change in the strategic goal of the credit policy of the banking sector of Ukraine under martial law should be aimed at intensifying bank lending to enterprises and households. This should be a priority task in view of the enormous dual role of credit: on the one hand, at the macro level – through the active influence on the dynamics of economic growth, inflation and financial stability in the country, and on the other hand, at the micro level – through the ability to ensure the normal life of enterprises, promote the circulation of capital and the continuity of production and, as a result, support employment, which is a particularly important means of material support and social protection society in the face of the devastating impact of the war on the economy.

1. Financial Sector Statistics. Official website of the National Bank of Ukraine. URL: <https://bank.gov.ua/en/statistic/sector-financial>

2. Monetary policy guidelines for the duration of martial law. Approved by a Decision of the Council of the National Bank of Ukraine dated 15 April 2022. URL: <https://bank.gov.ua/ua/files/hJTwdIrBPNWeMzk>

Димніч Ольга

канд. екон. наук, доцент

Стецюк Тетяна

канд. екон. наук, доцент

Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

РОЛЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ НА ШЛЯХУ УКРАЇНИ ДО ВІДНОВЛЕННЯ

Ключові слова: страхування, страховий ринок, інвестиції, фінансова безпека, Іншуртех.

Olha Dymnich

PhD, Assoc. Prof.

Tetiana Stetsiuk

PhD, Assoc. Prof.

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman THE ROLE OF INSURANCE COMPANIES ON UKRAINE'S ROUTE TO RECOVERY

Keywords: insurance, insurance market, investments, financial security, Insurtech.

Страхування є одним із ключових механізмів забезпечення фінансової стабільності та економічного зростання країни. В умовах відновлення України після складного періоду, роль страхового сектору стає особливо важливою. Страхові компанії можуть надавати необхідний захист та підтримку бізнесу, населенню та державі, сприяючи стабілізації економіки та переходу до сталого зростання.

Страховий ринок України протягом останніх років, не дивлячись на військові дії, демонстрував позитивну динаміку. Так, за даними НБУ, обсяг валових страхових премій у 2022 р. зріс на 12% порівняно з 2021 р. і склав 55,2 млрд грн [1]. Водночас, частка страхових премій у ВВП країни все ще залишається низькою - лише 1,5% у 2022 р. [1]. Це свідчить про значний потенціал розвитку страхового ринку України та необхідність посилення його ролі в економічному відновленні та зростанні.

У розвинених економіках страхування розглядається як стратегічно важливий сектор, що здійснює істотний позитивний вплив на національну економіку. Це пов'язано з ключовими функціями страхування в економічному середовищі. По-перше, страхові продукти створюють надійні фінансові гарантії для суб'єктів господарювання, забезпечуючи їх стабільність та прибутковість. По-друге, соціальний вимір страхових послуг підвищує рівень захищеності та добробуту населення. По-третє, акумульовані страховиками інвестиційні ресурси спрямовуються в реальний сектор, сприяючи капіталізації економіки [2].

Крім того, страхові компанії можуть відігравати важливу роль у реалізації державних програм розвитку, надаючи додаткові ресурси та експертизу. Загалом, усвідомлення провідними економіками стратегічної ролі страхування зумовлює посилення уваги до його подальшого розвитку.

Страхові компанії відіграють ключову роль у забезпеченні стабільності та розвитку економіки України, особливо після періоду відновлення. Вони можуть стати учасниками реалізації державних програм, спрямованих на відновлення та розвиток ключових галузей економіки, житлово-комунального господарства, охорони здоров'я, а надто забезпечити страховим захистом у сфері енергетики та інфраструктури, що стимулює інвестиції у ці галузі. Разом з тим, окрім залучення зовнішніх інвестицій, страхові компанії й самі по собі є важливими інституційними інвесторами із значними фінансовими ресурсами, що можна спрямувати у реальний сектор економіки.

Ще однією, не менш важливою роллю страховиків вважаємо виведення на ринок страхових продуктів, що б забезпечили необхідний захист від широкого спектру ризиків, пов'язаних із веденням бізнесу, майном, життям та здоров'ям людей під час війни, що, в свою чергу, дозволить суб'єктам господарювання та громадянам впевненіше здійснювати інвестиційну та підприємницьку діяльність, сприяючи економічному зростанню. Одним зі способів впровадження таких страхових продуктів вважаємо використання інноваційних технологій у страхуванні, інструментів Іншуртех та інших фінансових інструментів.

На початку повномасштабної війни, під час масової міграції українського населення за кордон власним автотранспортом, велике значення мала легкодоступність автострахових послуг, зокрема страхування «Зелена картка». З огляду на можливість використання цифрових технологій, а саме, купівлі страхового полісу онлайн, простота застосування асистансу чат-ботів та інших послуг онлайн, цей вид страхування у 2022 р. НБУ назвав «драйвером підтримки страхового бізнесу non-life», оскільки «Зелена картка» збільшила надходження премій за полісами на ринку на 76% у порівнянні з попереднім роком [3].

Наостанок хочемо зауважити роль страховиків у протидії легалізації доходів та фінансування тероризму. Страхові компанії зобов'язані дотримуватися законодавчих вимог щодо ідентифікації клієнтів, верифікації їх особи та джерел походження коштів, що допомагає виявляти підозрілі операції та повідомляти про них компетентні органи. Крім того, вони розробляють та реалізують власні програми з управління ризиками відмивання коштів та фінансування тероризму, включаючи навчання персоналу, моніторинг підозрілих транзакцій, процедури перевірки клієнтів тощо. Такий комплекс заходів сприяє зміцненню фінансової безпеки та стабільності, необхідних для подальшого економічного зростання країни.

Таким чином, страхові компанії відіграють важливу роль у процесі відновлення та економічного зростання України. Вони забезпечують фінансовий захист бізнесу та населення, акумулюють значні інвестиційні ресурси та підтримують реалізацію державних ініціатив. Підвищення ролі страхового

сектору в економіці України сприятиме прискоренню темпів відновлення та забезпеченню стійкого зростання.

1. Національний банк України. (2022). Статистика страхування. Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/statistics/insurance>
2. Юдіна, С. В., Пірогов, С. О., Сокіл, В. Р. (2020). Страхіві компанії як учасники процесу інвестування реального сектору економіки. *Економічний простір*, (161), 130-134. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/161-24>
3. Національний банк України. (2022). Огляд страхового ринку України за I півріччя 2022 року. Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-strahovogo-rinku-ukrayini-za-i-pivrichchya-2022-roku>

Ерастов Василь,
канд. екон. наук, асистент,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

ДИСТРИБУЦІЯ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Ключові слова: дистрибуція, діджиталізація, інновації, канал збуту, продаж, страхова послуга

Vasyl Erastov,
PhD, Assistant Professor,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

DISTRIBUTION OF INSURANCE SERVICES IN UKRAINE IN CONDITIONS OF DIGITIZATION

Key words: distribution, digitalization, innovation, sales channel, sales, insurance service

Страхова послуга як товар має свої специфічні риси, що зумовлює складнощі у процесі залучення потенційних споживачів та подальшому продажі страхових продуктів, впливаючи на ефективність діяльності суб'єктів страхового ринку. Одним із варіантів вирішення цієї проблеми є впровадження інноваційних рішень у систему збуту страхових послуг.

Процес реалізації страхових послуг – це сукупність взаємопов'язаних і взаємоузгоджених дій страховика (або окремих його представників), під час яких використовуються методи, прийоми і способи дистрибуції, спрямовані на просування страхової послуги на ринок і доведення її до кінцевого споживача [1].

Наразі виділяють три основні групи підходів до реалізації страхової послуги, а саме:

- 1) традиційні підходи, які базуються на використанні традиційних методів оцінки ризиків та фізичному підписанні відповідного договору страхування;
- 2) підходи, що пов'язані із розвитком технологій та суспільства загалом, його зростаючими потребами, а також їх комбінації із традиційними;
- 3) інші підходи, в основному направлені на бізнес.

Під способами дистрибуції страхових послуг розуміють комплекс заходів та інструментів, що опосередковують безпосередній процес надання таких послуг страховиком страхувальникові. Вони можуть включати маркетингові стратегії, зокрема щодо позиціонування та розподілу, процес комунікації з клієнтом, безпосередні канали розподілу, післяпродажне обслуговування тощо.

В Україні наразі переважаючими є прямі продажі, в той час як використання послуг страхових посередників є відносно обмеженим. При цьому система продажів на ринку страхування постійно вдосконалюється, компанії поступово впроваджують нові форми та методи збуту, наприклад:

- 1) Інтернет-страхування;
- 2) мобільні додатки;
- 3) сервіси Інтернет-порівняння;
- 4) корпоративне страхування;
- 5) страхування через банки та інших нестрахових посередників;
- 6) спеціалізовані компанії;
- 7) самострахування;
- 8) страхові кооперативи [2].

Наразі одним з ключових напрямків розвитку економіки України є її цифрова трансформація: оскільки новітні технології дають можливість скоротити дистанцію між бізнесом та споживачем з усім різноманіттям його потреб, діджиталізація стає вагомим інструментом конкурентної боротьби на будь-якому ринку, в тому числі на ринку страхування.

Цифрова трансформація страхового ринку України сьогодні відбувається за трьома основними напрямками:

1) Інтернетизація (використання Інтернет-сервісів; застосування технологій бездротового зв'язку, хмарних технологій у бізнес-процесах страхових організацій та у спілкуванні зі страхувальниками та страховими посередниками);

2) Індивідуалізація (розробка індивідуальних страхових пропозицій відповідно до особистих вимог; використання сучасних технологій виробництва та великих обсягів баз даних, технологій бездротового зв'язку на основі отримання максимально можливої інформації про страхувальника та об'єкт страхування);

3) Цифровізація (оцифрування внутрішніх і зовнішніх бізнес-процесів страхових організацій) [3].

Інноваційні напрямки дозволяють страховим компаніям створювати більш ефективні та зручні послуги для своїх клієнтів, збільшувати свою конкурентоспроможність та підвищувати рівень задоволеності споживачів.

Задля поживлення страхового ринку як частини ринкового середовища слід виділити наступні рекомендації:

- 1) Подальший розвиток та адаптація українського страхового законодавства до міжнародних стандартів;
- 2) Розробка та впровадження державної програми розвитку страхового ринку України;
- 3) Мінімізація та подолання наслідків російсько-української війни;
- 4) Подальша цифровізація економіки;
- 5) Вдосконалення процесу підготовки та оцінки кваліфікації фахівців у галузі страхування.

Задля поживлення процесу збуту страхових послуг варто:

- 1) вдосконалити цифрові засоби, через які відбувається комунікація із кінцевими споживачами;
- 2) персоналізувати страхові послуги;
- 3) використовувати CRM-системи та пріоритизацію потенційних клієнтів;
- 4) більш активно співпрацювати із страховими порталами та агрегаторами;
- 5) нарощувати співпрацю із банками та іншими альтернативними посередниками;
- 6) працювати над прозорістю та соціальною відповідальністю страхових компаній;
- 7) більш активно впроваджувати телематику на ринку автострахування та у майбутньому – на ринку страхування життя та здоров'я тощо [4].

У сучасному світі страхування є необхідною складовою будь-якої економіки, оскільки воно забезпечує соціальний захист населення, зменшує тиск на державний бюджет, є каталізатором розвитку бізнесу і, водночас, окремою галуззю, що стимулює розвиток економіки. Наразі страховий ринок України знаходиться на початковому етапі своєї діджитал-трансформації: з одного боку, з'являються цікаві InsurTech-стартапи, новітні технології починають активно застосуватися вагомими гравцями ринку, особливо внаслідок зміни закономірностей споживчої поведінки після пандемії коронавірусу; з іншого боку, ступінь ефективності застосування цифрових технологій в Україні все ще залишається відносно низьким.

1. Страхування: опорний конспект лекцій / Р.В.Пікус, Н.В.Приказюк, А.С.Шолйоко та ін. Київ: Компринт, 2024. 148 с.

2. Борисюк О. Дистрибуція страхових продуктів як важливий елемент страхового менеджменту. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2018. № 2. С. 131-137. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echcenu_2018_2_21

3. New Insurance Distribution Models to Drive Growth. *ValueMomentum*. 2022. URL: <https://valuemomentum.com/blog/new-insurance-distribution-models-to-drive-growth/>

4. Ерастов В. І. Основні тренди страхового ринку зарубіжних країн, що мають позитивний вплив на інтернет-страхування. Облік і фінанси. 2016. № 2. С. 110-118.

Клапків Юрій,
д.е.н., професор,
ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса
Шевченка”(Україна)
Лодзьський університет (Польща)

СТРАХОВИЙ СЕКТОР ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН У ПОСТКОВІДНИЙ ПЕРІОД

Ключові слова: Страхування, тенденції, інноваційні технології, страхові послуги.

Абстракт: Страховий сектор Європейських країн характеризується розвиненою системою, що включає широкий спектр послуг та піддається чіткому регулюванню з боку відповідних органів, що забезпечує фінансову стійкість, захист споживачів і регулювання ринку.

У пост пандемічний період страховий сектор зіткнувся з глобальними викликами, такими як зміни клімату та зростаюча кількість кіберзагроз, що стимулює компанії до постійної адаптації та розвитку, щоб забезпечити надійний захист клієнтам та подбати про їх інтереси. Сектор страхування в Європі відіграє ключову роль у місцевій економіці і відомий своєю надійністю та інноваційністю, адже страхові компанії активно впроваджують інноваційні технології, такі як штучний інтелект і аналітика даних, для поліпшення своїх послуг та забезпечення більшої ефективності.

В короткостроковій перспективі, очікується сповільнення зростання будівельної промисловості в 2024 році та в наступний період через зростання вартості будівельних матеріалів та нестачу спеціалізованої робочої сили. Однак компенсують це частоко інфраструктурні витрати та інвестиції в енергетику та технологічні сектори, які продемонструють активність, що забезпечуючи стабільність розвитку страхового ринку. На ринку великих і катастрофічних ризиків підвищуються тарифні ставки може бути обґрунтоване збільшеним попитом на страхування внаслідок загострення кліматичних змін та зростання розмірів збитків від природних катастроф. Також, збільшений ризик великих матеріальних збитків внаслідок глобальних подій, таких як пандемії або економічні кризи, в тому числі зумовлені військовими агресіями, підштовхують страхові компанії до підвищення тарифних ставок для забезпечення адекватного покриття.

Yuriy Klapkiv,
D.Sc., Professor,
Taras Shevchenko National University of Luhansk (Ukraine),
University of Lodz (Poland),

INSURANCE SECTOR OF EUROPEAN COUNTRIES IN THE POST- COVID PERIOD

Key words: Insurance, trends, innovative technologies, insurance services.

Abstract: The insurance sector of European countries is characterized by a developed system that includes a wide range of services and is subject to clear regulation by relevant authorities, ensuring financial stability, consumer protection, and market regulation.

In the post-pandemic period, the insurance sector has faced global challenges such as climate change and an increasing number of cyber threats, prompting companies to continuously adapt and develop to ensure reliable protection for clients and to safeguard their interests. The insurance sector in Europe plays a crucial role in the local economy and is known for its reliability and innovation. Insurance companies actively implement innovative technologies such as artificial intelligence and data analytics to improve their services and ensure greater efficiency.

In the short term, a slowdown in the growth of the construction industry is expected in 2024 and beyond due to the rising costs of building materials and a shortage of specialized labor. However, this is partially offset by infrastructure expenses and investments in energy and technology sectors, which demonstrate activity, ensuring stability in the development of the insurance market. Higher tariff rates in the market of large and catastrophic risks may be justified by increased demand for insurance due to exacerbated climate change and increased losses from natural disasters. Additionally, the heightened risk of significant material losses from global events such as pandemics or economic crises, including those caused by military aggression, compel insurance companies to raise tariff rates to ensure adequate coverage.

Коваленко Юлія,
доктор екон. наук, професор,
Державний податковий університет
Хелемський Віктор,
аспірант, Державний податковий університет

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ФІНАНСУВАННЯ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Ключові слова: фінансові ресурси, фінансування, капітальні інвестиції, сталий розвиток, державна політика

Yuliia Kovalenko,
Doctor of Economics, Professor,
State Tax University
Viktor Helemskyi,
Postgraduate student, State Tax University

STATE POLICY OF FINANCING CAPITAL INVESTMENTS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Keywords: financial resources, financing, capital investments, sustainable development, public policy

На даний час, найбільша кількість завдань сталого розвитку відображена у таких державних стратегічних документах, як Національна економічна стратегія на період до 2030 р., Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки, Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року, Концепція реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року, Стратегія людського розвитку, проєкт Плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України.

Втім зрозуміло, що реалізація таких масштабних різнопланових завдань вимагатиме надзвичайно великого обсягу фінансових ресурсів з різних джерел. При цьому особливо важливим є забезпечення оптимального використання бюджетних ресурсів у поєднанні з мобілізацією й ефективним використанням фінансування, що надходить від іноземних урядів, міжнародних організацій та приватного бізнесу. У 2021 році, під час розробки Національної економічної стратегії констатувалося, що Україна відставала у 1990-ті роки і продовжує відставати в розвитку з точки зору продуктивності праці, енергоефективності, доданої вартості в промисловості та в сільському господарстві. Відповідно, ключові сектори економіки потребували на той час близько 300 млрд доларів США зовнішніх та внутрішніх інвестицій [1]. Ситуація катастрофічно погіршилася у зв'язку з початком повномасштабної війни, і у проєкті Плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України (середина 2022 року) було вже закладено фінансування інвестиційних проєктів на суму більше 750 млрд дол., дві третини з яких планувалося отримати за рахунок підтримки партнерів [2].

Таким чином, в контексті масштабних економічних втрат під час воєнних дій і необхідності відновлення та зміцнення економічного потенціалу України виключно на засадах сталого розвитку проблеми посилення спроможності нашої держави ефективно мобілізувати та використовувати внутрішні ресурси, а також залучати інші джерела фінансування інвестицій набувають особливої актуальності. Спрямовувати інвестиційні ресурси на пріоритетні напрями розвитку можливо лише на основі належного стратегічного планування та узгодження всіх видів державних політик, стратегій і планів.

Варто зазначити, що Україна вже має певні концептуальні документи, що визначають політику держави у сфері фінансування сталого розвитку. У 2021 році Національний банк України у співпраці з Міжнародною фінансовою корпорацією (МФК) вперше розробив «Політику щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року». Цей документ визначив бачення, інструментарій та стандарти інтеграції екологічних, соціальних та управлінських критеріїв (ESG) у фінансові послуги, що надають фінансово-кредитні установи суб'єктам господарювання [3]. Крім того, у документі були визначені напрями реалізації такої політики, найважливішими з яких є:

- 1) імплементація екологічних, соціальних та управлінських факторів в систему корпоративного управління банків та небанківських фінансових установ;

- 2) інтеграція системи управління екологічними та соціальними ризиками у загальну систему управління ризиками фінансових установ;
- 3) розробка критеріїв оцінювання та відбору проєктів для фінансування з урахуванням їх ролі для сталого розвитку;
- 4) запровадження обов'язковості розкриття фінансовими установами інформації про сталий характер їх діяльності.

Розроблення Політики щодо розвитку сталого фінансування відбулося у межах реалізації Договору про співпрацю між Національним банком України та Міжнародною фінансовою корпорацією. Цей договір є частиною програм МФК «Зелене фінансування» та «Сприяння інвестиціям через інтегровані екологічні, соціальні та управлінські стандарти в Європі та Центральній Азії», що реалізуються в партнерстві з Федеральним міністерством фінансів Австрії та Державним секретаріатом Швейцарії з економічних питань SECO [4].

Крім того, розвиток сталого фінансування був визначений як один з напрямів досягнення цілей Стратегії розвитку фінансового сектору України, розробленої влітку 2023 року Національним банком, Міністерством фінансів України, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку та Фондом гарантування вкладів фізичних осіб за підтримки проєкту USAID «Реформування фінансового сектору» (на заміну попередньої стратегії, затвердженої у 2020 році). Ця Стратегія містить подальше наповнення концептуальних засад політики сталого фінансування та вдосконалення норм, що підвищуватимуть прозорість та ефективність інструментів фінансування інвестиційних проєктів. Серед важливих векторів в контексті сталого фінансування в оновленій Стратегії розвитку фінансового сектору України було визначено: розвиток інструментів протидії greenwashing («зелений камуфляж» – форма екологічного маркетингу з метою введення споживача в оману щодо цілей організації та екологічності продукції або послуг, намагання подати їх у сприятливому світлі); запровадження соціальних облігацій та облігацій сталого розвитку; запровадження розкриття інформації про ESG; ESG-рейтингування [5].

Слід також зазначити і розроблену у 2021 році на запит уряду України за підтримки Програми USAID «Конкурентоспроможна економіка України» Національну стратегію збільшення прямих іноземних інвестицій в Україну [6], що надає рекомендації щодо залучення інвестицій для розвитку перспективних галузей, які, одночасно, є об'єктами реалізації Цілей сталого розвитку.

Втім, вищезазначені стратегічні документи стосуються лише окремих сфер мобілізації фінансових ресурсів, у тому числі, для сталого капітального інвестування. У той же час фінансування капітальних інвестицій сталого розвитку, у зв'язку з їхньою неоднорідною цільовою спрямованістю та різноманітним об'єктам вкладень, повинно відбуватися на різних рівнях економічної системи, різними економічними суб'єктами – від держави до домогосподарств. Тому постає питання розробки державної політики фінансування КІСР на більш широкіх концептуальних засадах.

1. Національна економічна стратегія на період до 2030 року : постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#n25>
2. Національна рада з відновлення. План відновлення України. Липень 2022. URL: https://uploads-ssl.webflow.com/625d81ec8313622a52e2f031/62c19ac16c921fc712205f03_NRC%20Ukraine%27s%20Recovery%20Plan%20blueprint_UKR.pdf
3. Національний банк України. Політика Національного банку України щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року. 2021. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/politika-natsionalnogo-banku-ukrayini-schodo-rozvitku-stalogo-finansuvannya-na-period-do-2025-roku>
4. International Financial Corporation. Setting ESG Standards & Advancing Sustainable Finance. URL: <https://www.ifc.org/en/what-we-do/sector-expertise/sustainability>
5. Стратегія розвитку фінансового сектору України. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini>
6. Національна стратегія збільшення прямих іноземних інвестицій в Україну. 2021. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/wp-content/uploads/2021/08/FDI-Strategy-Section-1-The-View-from-Above-UKR.pdf>
7. Peresada, A. A., ed. (2001), Investing: Teach method. Guide to Self-Examine, Kyiv, Kyiv National University of Economics, 251 p.

Лобова Оксана,

канд.екон.наук, доцент,

Моташко Тетяна,

канд.екон.наук, доцент,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ЗАСТОСУВАННЯ АГРАРНИХ НОТ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА

Ключові слова: аграрні ноти, аграрні розписки, регулювання, державна підтримка, ЄС

Oksana Lobova,

PhD, Associate Professor,

Tetiana Motashko,

PhD, Associate Professor,

Taras Shevchenko National University of Kyiv

APPLICATION OF AGRICULTURAL NOTES: INTERNATIONAL EXPERIENCE AND DOMESTIC PRACTICE

Keywords: agricultural notes, agricultural receipts, regulation, state support, EU

В Україні у 2024 році було прийнято Закон «Про аграрні ноти», який набуде чинності з 01.01.2025 року [3]. Даний Закон спрямований на регулювання відносин, які виникають «під час видачі, обігу, припинення аграрних нот, звернення стягнення за аграрними нотами» [3]. Відповідно до п.1 статті 3

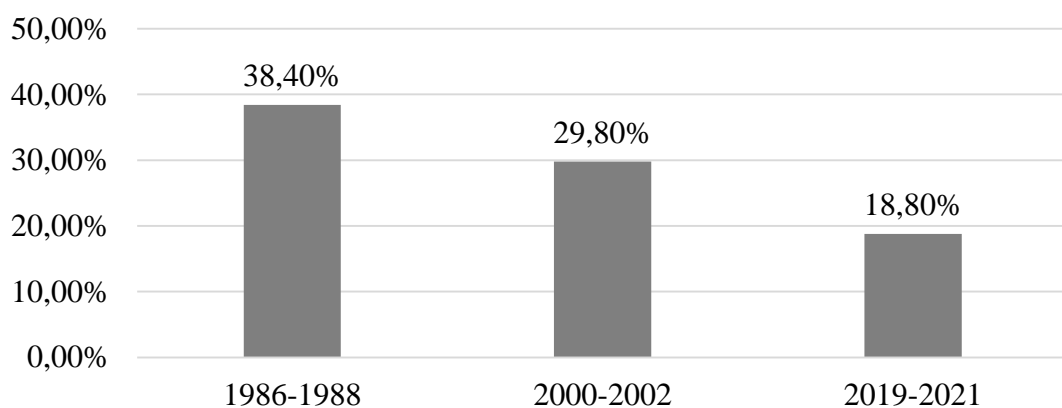
«Використання аграрних нот» аграрні ноти застосовуються «як інструмент залучення грошових коштів у сільське господарство України та/або для здійснення розрахунків за чинними договорами» [3].

Наразі в Україні діють норми Закону «Про аграрні розписки» [2], згідно з яким відповідні зобов'язання (аграрні розписки) випускаються лише у паперовій формі та підлягають нотаріальному засвідченню. Так, за даними ресурсу «Аграрні Реєстри» за 2022 рік було видано 480 аграрних розписок (146 товарних та 334 фінансових) на загальну суму 3,662 млрд грн. При цьому обсяг врожаю, що знаходився під заставою складав 330,064 тис. т [1].

Аграрні ноти використовуються в багатьох країнах світу. В США, наприклад, програма сільськогосподарських субсидій є однією з найстаріших і найдорожчих програм державної підтримки. Програма надає фермерам пільгові кредити, субсидії на страхування врожаю, допомогу на експорт та інші стимули.

В Європейському Союзі також існує система аграрних субсидій, яка фінансується з бюджету ЄС. Ця система надає фермерам допомогу на прямі виплати, допомогу на розвиток сільської місцевості та допомогу на маркетинг.

Підтримка виробників у Європейському Союзі (ЄС), що вимірюється за допомогою показника оцінки підтримки виробників (PSE), близька до

середнього показника в ОЕСР. Після падіння з 1990-х до початку 2000-х років підтримка виробників в ЄС як частка валового доходу фермерських господарств стабілізувалася з 2010 року і становила 19% у 2019-2021 роках [4] (рис. 1).

Рис. 1. Підтримка виробників (оцінка відносно валового доходу фермерських господарств) в ЄС, %.

Джерело: [4].

Хоча заходи торговельного захисту, включаючи ліцензування імпорту та експорту, тарифні квоти (TRQ) та спеціальні захисні заходи, залишаються чинними для кількох секторів, підтримка у формі цінових викривлень суттєво скоротилася за останні два десятиліття. У 2019-2021 роках ринкова цінова підтримка (РЦП) становила 18% підтримки виробників порівняно з 46% у 2000-2002 роках [4].

Більшість підтримки виробників надається з бюджету, переважно у формі відокремлених прямих платежів. Реформи, проведені протягом останніх трьох десятиліть, суттєво знизили рівень підтримки сектору та змінили структуру підтримки на користь заходів, що менше впливають на виробництво та торгівлю. Станом на 2021 рік майже половина бюджетної підтримки базується на

історичних правах, третина - на поточному виробництві, а 17% – на використанні виробничих ресурсів. Крім того, 54% виплат виробникам залежать від обов'язкових екологічних обмежень, а ще 14% – від добровільних агроекологічних схем з умовами, що виходять за рамки обов'язкових вимог [4].

Без інвестицій буде важко впоратися з майбутніми викликами, такими як продовольча безпека, зміна клімату та конкурентоспроможність, а шанси на економічне зростання в аграрному секторі будуть незначними. Європейські інституції мають намір просувати низку заходів економічної та фінансової підтримки, зокрема фінансові інструменти, що фінансуються з бюджету ЄС або національних бюджетів, щоб дозволити фермерам інвестувати за підтримки кредитних установ, тим самим сприяючи сталому зростанню в аграрному секторі ЄС [4].

Для більшості малих та середніх підприємств (МСП) ЄС доступ до кредитів є стримуючим фактором. Зокрема, більшості фермерів ЄС нелегко отримати кредит за найвигіднішими ставками. Банки розглядають потенційні кредити фермерам та багатьом іншим, особливо малим, сільським підприємствам як ризиковані. Відповідно, виконання умов для розблокування джерел фінансування стає складнішим [4].

Сільське господарство є стратегічним економічним і соціальним сектором для Європейського Союзу (ЄС): за оцінками, агропродовольчий сектор додає 420 мільярдів євро вартості на рік і забезпечує понад 47 мільйонів робочих місць в європейському агропродовольчому секторі (що приблизно дорівнює 7% робочої сили, що робить його ключовим сектором зайнятості). Крім того, він допомагає управляти більш ніж 50% території ЄС і є четвертим за величиною експортним сектором в економіці ЄС. У глобальному контексті агропродовольчий сектор ЄС має величезний потенціал для того, щоб працювати ще краще в майбутньому. На думку Європейської Комісії, аграрна політика ЄС повинна бути розроблена таким чином, щоб максимізувати її потенціал для стимулювання зростання, створення робочих місць і загального розвитку європейської сільської місцевості [4].

Із набуттям чинності Закону «Про аграрні ноти» в обігу з'явиться новий інструмент (аграрні ноти), що сприятиме розширенню пакету фінансових інструментів, які можуть застосовувати виробниками аграрної продукції та їх інвесторами.

Тож, у цілому, можна стверджувати, що запровадження в Україні такого фінансового інструменту, як аграрні ноти, сприятиме розширенню фінансових можливостей аграріїв та кола кредиторів.

1. Аграрні Реєстри (2022). Статистика 2022. URL: <https://www.agroregisters.com.ua/statystyka-2022/> (дата звернення: 19.04.2024).
2. Про аграрні розписки: Закон України від 06.11.2012 № 5479-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5479-17#Text> (дата звернення: 19.04.2024).
3. Про аграрні ноти: Закон України від 22.02.2024 № 3586-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3586-20#Text> (дата звернення: 19.04.2024).
4. OECD (2022). Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2022: Reforming Agricultural Policies for Climate Change Mitigation. URL: <https://www.oecd->

ilibrary.org/sites/8de3b4f2-en/index.html?itemId=/content/component/8de3b4f2-en (дата звернення: 19.04.2024).

5. European Parliament Briefing. Access to credit and financial instruments in agriculture. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/586677/EPRS_BRI\(2016\)586677_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/586677/EPRS_BRI(2016)586677_EN.pdf) (дата звернення: 19.04.2024).

Ломачинська Ірина,
док.екон.наук, доцент,
Рудік Ірина,
канд.філ.наук, доцент,
Халєєва Дарія,
здобувач 4-го курсу першого бакалаврського рівня
Одеський національний університет імені І.І. Мечнікова

РОЛЬ ЛІЗІНГУ У РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: СВІТОВИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

Ключеві слова: лізінг, фінансові послуги, фінансовий інструмент, фінансові ринки

Iryna Lomachynska,
Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Iryna Rudik,
PhD in Linguistics, Associate Professor,
Daria Khalieieva,
4th year Bachelor,
Odesa I. I. Mechnikov National University

THE ROLE OF THE LEASING IN THE DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURSHIP: GLOBAL AND DOMESTIC EXPERIENCE

Key words: leasing, financial service, features of leasing, National Leasing Association

In the contemporary era characterized by global economic integration and rapid technological advancements, the issue of accessing essential resources for ensuring sustainable business development emerges as highly significant. Within this framework, leasing emerges as a pivotal tool for entrepreneurial endeavors. It not only facilitates the acquisition of necessary resources but also plays a role in fostering high-quality and swift economic recovery post-conflict. Recognizing the significance of leasing in fostering business growth plays a crucial role in shaping effective strategies and enhancing competitiveness.

Leasing, considered a type of financial service, represents a form of credit provision enabling enterprises to acquire fixed assets and individuals/legal entities to obtain various goods. Sub-leasing involves the transfer of usage rights of leased assets to third parties. The scope of leasing encompasses non-consumable items such as

enterprises, buildings, equipment, vehicles, and other movable or immovable properties.

In a leasing arrangement, the lessor retains ownership of the equipment, while the lessee gains the opportunity to utilize it based on the lease terms for a specified fee. A key advantage of leasing lies in mitigating financial risks tied to asset acquisition through self-funding. By enabling equipment utilization without substantial capital expenditure, businesses can sustain operations and enhance production means accessibility. Moreover, leasing facilitates the utilization of updated equipment, thereby boosting enterprise productivity and competitiveness. For the lessor, the primary benefit of the agreement lies in the discrepancy between the property purchase price and the lease payment amount, along with the residual value at which the client purchases the asset.

Leasing instruments witness robust utilization in developed nations, with nearly one-third of fixed asset investments originating from such mechanisms. Particularly, small and medium enterprises in the European Union favor leasing over credit lines as a financing source. In the local economic context, businesses exhibit a degree of caution towards financial leasing services, stemming from limited experience, regulatory framework imperfections, and prevailing wartime operational uncertainties. Leveraging international practices of leasing as a financial tool holds the potential to address critical economic challenges linked to modernizing core production assets, fostering industry and regional stability, expanding domestic product markets, and boosting sales. Developed nations allocate over 25% of production means investments towards leasing activities. Successful sectors for leasing encompass trucks, maritime and aviation assets, IT and telecommunication equipment, agricultural machinery, construction tools, automotive engineering, industrial machinery, and real estate properties.

Ukraine actively promotes the advancement of leasing activities as a participant in the World Leasing Association and possesses its own National Leasing Association. This institution contributes not only to the promotion of leasing within the nation but also to safeguarding the interests of lessors and lessees. Ukraine also boasts a suitable legal framework that governs the leasing sector, along with pertinent governmental bodies. The encouragement of leasing expansion has been notable in recent years due to reforms and the establishment of favorable business conditions. Governmental financing schemes for small and medium-sized businesses, specifically, enable the utilization of leasing as a potent financing mechanism. Specialized leasing firms, offering an array of financial services across different economic sectors, also wield significant influence in this domain.

Despite the potential of this industry, the scale of leasing in Ukraine remains modest in comparison to the global market, plagued by numerous regulatory issues and deficiencies. As per the National Leasing Association of Ukraine, the leasing market's worth in 2021 was approximately UAH 14 billion. Presently, the most competitive entities in the Ukrainian leasing sector are those benefiting from bank capital support (exhibiting the largest share). The cumulative value of executed agreements has shown consistent growth, escalating from UAH 6.3 billion to UAH 42.6 billion over the past 8 years.

The structure of the Ukrainian leasing market mirrors that of other European nations such as Poland and Germany, with vehicles dominating the sector. While passenger cars prevail in Ukraine, cargo and agricultural transport reign in EU countries.

Hence, leasing stands as a pivotal financial instrument widely embraced in contemporary business landscapes. Its significance lies in its capacity to bolster enterprise stability by mitigating financial risks and facilitating access to cutting-edge equipment and technologies. Amid global and local economic adversities, leasing emerges as a potent mechanism for nurturing entrepreneurial endeavors and fostering economic progress. The global track record of leasing has already showcased its substantial impact on economic advancement, paving the way for small and medium-sized enterprises to access modern equipment and technologies. Nonetheless, the Ukrainian leasing landscape necessitates further exploration and alignment with local contexts, specifically factoring in legislative nuances and market dynamics.

1. Safarova G. Main Features of Financial Leasing Using International Experience. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*. 2021. 1(33). doi: 10.31435/rsglobal_ijite/30032021/7472.

2. Belianko L. Potential for the development of financial leasing in Ukraine. *Scientia fructuosa*. 2024. № 1. S. 127-142. [https://doi.org/10.31617/1.2024\(153\)08](https://doi.org/10.31617/1.2024(153)08)

3. Ministry of Finance (MinFin). Bright future of financial leasing in Ukraine. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2018/09/28/35068426/>

Пікус Руслана,

к.е.н., професор кафедри страхування,
банківської справи та ризик-менеджменту,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

ЦИФРОВА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА В УКРАЇНІ

Ключові слова: страховик, страхувальник, страховий посередник, цифрова стратегія, дистрибуція страхових послуг

Ruslana Pikus,

PhD, Professor,

Taras Shevchenko National University of Kyiv

INSURANCE INTERMEDIATION DIGITAL STRATEGY IN UKRAINE

Keywords: insurer, insured, insurance intermediary, digital strategy, distribution of insurance services

Становлення глобальної економіки породжує нові мотиви та інструменти фінансової діяльності і призводить до посилення економічної влади як фінансових посередників в цілому, так і страхових посередників зокрема. За умов розвитку інформаційного суспільства, у страховій сфері, активно

запроваджуються засоби комунікації, які є принципово іншими за складністю та спроможні обробляти набагато більші масиви інформації, ніж раніше. Стрімкий розвиток та повсюдне використання інформаційних технологій, призводить до необхідності переосмислення змісту дистрибуції страхових послуг через різноманітні цифрові канали [1].

Незважаючи на те, що вітчизняна система страхового посередництва є недостатньо розвиненою навіть у традиційних формах, стрімкий розвиток інформаційних технологій зумовлює необхідність швидкої її адаптації до сучасних світових тенденцій [2; с.81]. Саме тому, на нашу думку, окрім комплексу заходів щодо стимулювання розвитку страхового посередництва на макроекономічному рівні, принципові зміни мають також відбуватись і на рівні самих страхових посередників і, в тому числі, передбачати їх адаптацію до новітніх світових тенденцій у сфері використання цифрових технологій.

Очевидними є тенденції щодо докорінної зміни ролі і значення страхових посередників у майбутньому, що зумовлює необхідність трансформації їх класичних форм та застосування видозмінених та інтегрованих у онлайн-простір структур. Поряд з тим, на нашу думку, принциповим є не стільки форми в яких будуть існувати страхові посередники, а підходи та засади на основі яких вони будуть функціонувати в умовах інформаційного суспільства.

Україна, як і інші розвинені країни, інтегрована у міжнародні мережі обміну інформацією, а населення, в свою чергу, виступає активним користувачем інноваційних технологічних досягнень. Таким чином, перспективи подальшого розвитку страхового посередництва безпосередньо пов'язані саме з використанням цифрових технологій та інноваційних розробок [3; с.70].

З метою адаптації вітчизняного страхового посередництва до сучасних інноваційних тенденцій необхідно розробити Цифрову стратегію розвитку страхового посередництва основними складовими якої є: демографічні зміни та цільовий маркетинг, технологічні інструменти та аналітика, соціальні медіа.

Перша складова стратегії безпосередньо пов'язана з питаннями старіння населення, оскільки цей процес має значні наслідки насамперед для сфери страхування життя, а також для існуючих пенсійних систем, де розрив між активами, доступними для пенсійних виплат, кількістю, а також роками пенсійних виплат, постійно збільшується. Україна також належить до держав зі старіючим населенням, тому дані питання є надзвичайно актуальними. Ця складова має суттєвий вплив на страхових посередників в частині відкриття для них принципово нових можливостей щодо консультування, розробки індивідуальних страхових рішень, тощо. За умов незначного рівня проникнення страхування життя, населення має обмежені знання щодо змісту та особливостей певних видів страхових продуктів. Зміна демографічних показників, таких як зростання середнього віку та зміна схем інвестицій, можуть забезпечити нові можливості та розширити ринки для страхових посередників. Страхові посередники, спроможні відігравати значну роль у аспекті управління інвестиційними ресурсами страховиків, що може бути особливо актуальним за умов зростання розміру залучених страхових премій, особливо у довгостроковій перспективі.

Страхові посередники, повинні взаємодіяти з високоосвідченими страхувальниками таким чином, який вважають за краще ці клієнти, і який відповідає їх запитам і вимогам. Оскільки такі страхувальники віддають перевагу взаємодії у цифровому форматі, страхові посередники мають пропонувати свої послуги за допомогою цифрових каналів, які не тільки збільшують безпосередній контакт і пряму взаємодію, але і зміцнюють довіру до них.

Наступною складовою Цифрової стратегії розвитку страхового посередництва є «Технологічні інструменти та аналітика». Легкодоступні та зручні технологічні інструменти допомагають страховим посередникам у їхньому управлінні та експоненціальному розвитку бізнесу. Цифрові інструменти, доступні на ринку, забезпечують цілісне управління відносинами, як зі страховиками, так і страхувальниками. Страхові посередники володіють різними функціями, які допомагають їм здійснювати власну діяльність, основними з яких є: цифровий менеджмент відносин із страхувальником, цифрові служби обслуговування страхувальників, комунікаційний менеджмент, фінансове планування. Щодо використання страховими посередниками аналітики, то вона створює їм можливість надавати персоналізовані та релевантні продукти за конкурентоспроможною ціною більш швидкими темпами.

Третім напрямом у межах Цифрової стратегії розвитку страхового посередництва є «Соціальні медіа». Соціальні медіа набувають все більшого значення в стратегіях взаємодії зі страхувальниками, проте страхові посередники на тепер ще досить обмежено використовують дані платформи. В Україні, даний ресурс практично не використовується, про що свідчить відсутність персональних сторінок страхових посередників та загальної інформації щодо їх переважної більшості.

Підсумовуючи, слід відмітити, що умови дистрибуції страхових продуктів з розвитком технологій і появою нових гравців (особливо InsurTech компаній) швидко змінюються. Ці зміни у розвинених країнах вже призвели до збільшення комодітізації і складності продуктів. Щоб адаптуватися до змін середовища, страхові посередники повинні розробляти цілісні стратегії для орієнтації на нові сегменти клієнтів, використовувати цифрові інструменти і соціальні медіа для розширення взаємодії зі споживачами страхових послуг.

1. OECD. Technology and innovation in the insurance sector, 2017. URL: <https://www.oecd.org/finance/Technology-and-innovation-in-the-insurance-sector.pdf>

2. Денисенко М. П., Коргун О. П. Інновації на страховому ринку України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 21. С. 79-82.

3. Мілошевич Н. В. Тенденції розвитку інноваційної діяльності страхових компаній України. *Вісник НТУ «ХПИ»*. 2013. № 53 (1026). С.68-72

Приказюк Наталія,
д-р. екон. наук, професор,
Ломоносова Людмила,
аспірантка,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

РЕІНЖІНІРИНГ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ключові слова: страхова компанія, маркетингова стратегія страхової компанії, сталий розвиток, страховий продукт, реінжиніринг стратегії розвитку

Nataliia Prykaziuk,
Doctor of Economics, Professor,
Ludmila Lomonosova,
PhD student,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

REENGINEERING OF MARKETING STRATEGIES FOR INSURANCE COMPANIES IN WARTIME

Key words: insurance company, marketing strategy of insurance company, sustainable development, insurance product, development strategy reengineering

Сталий розвиток вітчизняних страхових компаній залежить від ефективності адаптації їх діяльності до реалій війни, що продовжується в Україні. Після початку повномасштабного вторгнення, стратегії розвитку страховиків значно видозмінились та оптимізувались, що відобразило зміну пріоритетів їх розвитку. Так, з управлінської точки зору, головними завданнями страхових компаній стали: виконання своїх зобов'язань за умовами існуючих договорів страхування; забезпечення платоспроможності страховика; нарощення клієнтської бази та підвищення їх мультисервісності; оптимізація витрат; автоматизація бізнес-процесів зі зменшенням/переорієнтацією працівників компанії. Маркетингова стратегія просування страхових продуктів є одним із компонентів загальної стратегії розвитку страховика, результатом успішної реалізації якої є отримання ним позитивних фінансових результатів через продаж продукції чи надання відповідних послуг, що розробляється на коротко-, середньо- чи довгострокову перспективу. Тому в сучасних умовах, де війна стала каталізатором реінжинірингу маркетингових стратегій, важливо враховувати потреби, перешкоди та можливості усіх стейкхолдерів страхового ринку.

Відштовхуючись від концепції ефективного управління страховою компанією в регіоні Азія, що концентрується на персоналізації продукції через використання сучасних інструментів та технологій, та враховує волатильність на глобальних ринках, оптимальна маркетингова стратегія страховика в Україні має бути створена на основі [1]:

- наповнення страхового продукту відповідно до існуючих викликів;

- деталізована аналітика процесу просування та повної реалізації страхових послуг;
- використання сучасних технологій при розробці та просуванні страхових послуг;
- клієнтоцентрична модель продажу персоналізованої продукції;
- зменшення фізичної участі страховиків та страхувальників у процесі дистрибуції страхового продукту з метою підвищення безпеки та оптимізації витрат.

Створення оптимального страхового продукту для потенційного страхувальника є також ключовим завданням сучасної американської концепції ефективного управління страховою компанією. Однак вагомий вплив на американський страховий ринок мають регулятори (включаючи національні та регіональні), відповідно проведення маркетингових активностей, що направлені на ознайомлення з продукцією та її просування, обмежене чіткими вимогами, які ускладнюють можливість швидкої трансформації маркетингової стратегії.

Відповідно базовий алгоритм реінжинірингу маркетингових стратегій страхових компаній в умовах війни в Україні можна представити наочно (рис.1).

Варто відзначити, що клієнтоцентричність є ключовою особливістю усіх сучасних маркетингових стратегій, основою для розробки яких є вивчення страховиком своєї цільової аудиторії з метою її збільшення. Даний підхід пов'язаний з тим, що в умовах посилення конкуренції, пришвидшення розвитку інновацій та розширення регуляторних обмежень, традиційні маркетингові стратегії є неефективними. Таким чином, можливість створення персоналізованих пропозицій для страхувальників є значною перевагою для страхових компаній в умовах сучасних викликів та змін.

Рис. 1. Базовий алгоритм реінжинірингу маркетингових стратегій страхових компаній в умовах війни

Джерело: складено та доповнено авторами на основі [1-3].

Таким чином, використання запропонованого базового алгоритму реінжинірингу маркетингових стратегій страхових компаній в умовах війни стане основою ефективного управління ризиками та забезпечить конкурентні переваги страховика на ринку. Окрім того, реалізація реінжинірингової маркетингової стратегії дозволить адаптуватись та швидко реагувати на виклики, що виникають через зміни у політичному, економічному, екологічному та соціокультурному середовищі. Відповідно все це сприятиме створенню

ефективної стратегії сталого розвитку страхової компанії, яку можливо доповнювати та видозмінювати відповідно до нових зовнішніх та внутрішніх умов.

1. How Asian insurers can use digital marketing to fuel growth. *McKinsey & Company*. URL: <https://www.mckinsey.com/industries/financial-services/our-insights/how-asian-insurers-can-use-digital-marketing-to-fuel-growth>.

2. Bae S., Liebenberg A. P., Liebenberg I. A. Equity Investment Decisions of Operating Firms: Evidence from Property and Liability Insurers. *Journal of Risk and Financial Management*. 2023. Vol. 16, no. 4. P. 228. URL: <https://doi.org/10.3390/jrfm16040228>.

3. Prykaziuk N., Marchenko K. Marketing strategies of insurance companies under digitalization: modern practice and prospects of development. *Economic Analysis*. 2022. No. 32(1). P. 236–247. URL: <https://doi.org/10.35774/econa2022.01.236>.

Прокоф'єва Олена,

канд. екон. наук, доцент,

Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Ключові слова: банк, банківська система, безготівкові платежі, депозити, кібербезпека

Olena Prokofieva,

PhD, Associate Professor,

Taras Shevchenko National University of Kyiv

CURRENT STATE OF THE MARKET OF BANKING SERVICES IN UKRAINE

Keywords: bank, banking system, non-cash payments, deposits, cyber security

У сучасному світі банківський сектор є невід'ємною складовою економічної системи кожної країни, відіграючи ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності та розвитку. Україна, як і багато інших країн, переживає неперервні зміни у банківській сфері, відображаючи глибокі трансформації та вплив глобальних тенденцій на місцевий ринок.

Стан ринку банківських послуг в Україні визначається рядом ключових факторів, таких як економічна кон'юнктура, політична стабільність, регулювання та нормативно-правова база. В останні роки спостерігаються значні зміни у стратегіях та підходах банківських установ, спрямованих на адаптацію до нових умов та потреб клієнтів.

Поточний стан ринку банківських послуг можна охарактеризувати тенденціями останніх років.

1. Головною тенденцією є перехід до цифрових інновацій. Банківські установи активно впроваджують цифрові технології з метою полегшення

доступу клієнтів до банківських послуг. Це включає мобільні додатки (які представлені більшістю банків), інтернет-банкінг (наприклад, у Monobank) та безготівкові платежі.

Основні стратегічні рішення найбільших українських банків у сфері інформаційних технологій спрямовані на ряд завдань: зменшення чисельності персоналу до 2025 року, максимізація переходу до цифрових каналів зв'язку для банківських операцій з фізичними особами до 100% до 2028 року (Приватбанк); розробка цифрових екосистем (планується впровадження такої системи в найближчий майбутній період у Ощадбанку); збільшення бази клієнтів банку за рахунок розвитку власної екосистеми (Monobank) та інші.

2. Тісно пов'язаним з цифровою трансформацією є впровадження новітніх фінансових технологій, відомих як фінтех. Крім того, технології, такі як блокчейн та штучний інтелект (AI), можуть бути використані для забезпечення більшої безпеки та ефективності в банківській сфері.

Україна загалом має дуже великий потенціал в сфері IT та фінансових технологій, наприклад: вона посідає 4 місце в світі за рівнем розвитку безконтактних платежів; Україна входить до першої п'ятірки країн за NFC-платежами; Український ринок фінтеху, за даними каталогу UAFIC 201913, налічує понад 100 фінтех-компаній; Україна входить в топ-10 країн Європи за оплатою за допомогою девайсів [2].

3. Ще одна тенденція, яка також має взаємозв'язок із попередніми, - це зміни в споживчих звичках. Внаслідок пандемії COVID-19 та воєнних конфліктів, клієнти банків перейшли на дистанційне обслуговування. Крім того, зростає популярність безготівкових платежів та електронних коштів. Усі ці фактори стимулювали або будуть стимулювати банки до пристосування до нових споживчих звичок.

4. Важливою тенденцією є зростаюча увага до кібербезпеки. Зважаючи на попередній контекст у банківській сфері, збільшення кількості кіберзагроз і кібератак може змусити банки робити значні поліпшення у своїх системах кібербезпеки та захисті особистих даних клієнтів.

5. Українські банки стають все більше клієнтоорієнтованими. Розуміючи важливість якості надання послуги під час вибору банку клієнтом, вони стараються застосовувати індивідуальний підхід до споживача, а також покращувати швидкість та якість обслуговування.

За даними опитування Міністерства фінансів України, найбільш клієнтоорієнтованими є ПриватБанк та Монобанк [7].

6. Тенденцією є зменшення кількості банків на українському ринку.

Станом на лютий 2024 року в Україні діє 63 банки. У липні у державну власність передано системно важливий Сенс Банк (3% активів сектору). Також 1 серпня через порушення вимог у сфері фінмоніторингу розпочато ліквідацію невеликого банку "Конкорд". Для порівняння, в 2021 році банків було 71, в 2019 було 75, а в 2017 нараховувалося 96 банків [3]. Кількість банків стрімко зменшується, що пов'язано з нездатністю деяких з них протистояти викликам, таким як закон про «спліт», належність до країни-агресора або порушення законодавства. З одного боку, ліквідація проблемних банків є позитивним явищем, оскільки це демонструє очищення ринку, але з іншого боку, вона може

мати негативний вплив, призводячи до погіршення конкурентного середовища та збільшення монополізації ринку.

Таблиця 1. Кількість банків станом на листопад 2023 року

	2019	2020	2021	2022	I.23	II.23	III.23
Платоспроможні	75	73	71	67	65	65	63
Державні	5	5	4	4	4	4	5*
Іноземні	20	20	20	16	15	14	14
Приватні	50	48	47	47	46	46	44

7. Коливання облікової ставки НБУ та ставок комерційних банків.

В умовах повномасштабного вторгнення росії, 3 червня 2022 року НБУ підняв облікову ставку з 10% до 25%. Майже через рік, 28 липня 2023 р., Нацбанк зменшив її до 22%, а у вересні цього ж року до 20%. Остання зміна була 15 грудня 2023 року – ставка рефінансування тепер становить 15%, що свідчить про наближення до ставки довоєнного часу [5]. Всі ці події прямо впливали на кредитні та депозитні ставки комерційних банків, які постійно змінювалися.

8. Стабільне зростання обсягів депозитів.

Підвищення облікової ставки Національного банку України у червні стимулювало банки підвищувати ставки за вкладками протягом кварталу. Обсяг депозитів фізичних осіб станом на вересень 2023 року досяг 982 167 млн. грн., що є збільшенням порівняно з 852 109 млн. грн. на цей же період минулого року. Дозвіл НБУ на купівлю валюти для відкриття строкових валютних вкладів сприяв їхньому зростанню на 5,9% у доларовому еквіваленті.

Після проведення стрес-тестів НБУ виявилось, що банкам України потрібне збільшення капіталу більш ніж на 100 млрд грн. Рівень проблемних кредитів у банківській системі перевищив 50%. Банки зіштовхнулися з курсовою проблемою – вони змушені повертати термінові валютні депозити, тоді як платоспроможність клієнтів за валютними кредитами стрімко знижується. У результаті банки змушені піднімати ставки за валютними кредитами, на міжбанківський ринок або залучати кошти у материнських структур.

1. Велика українська енциклопедія. Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво» за участі Інституту програмних систем НАН України, 2015-2023 рр. URL: <https://vue.gov.ua/%D0%91%D0%B0%D0%BD%D0%BA>

2. Діденко С. Цифровізоване майбутнє: розвиток глобального та українського фінтех-ринку. URL: <https://ua.news/ua/money/tsyfrovyzovannoe-budushhee-razvytye-globalnogo-y-ukraynskogo-fynteh-rynka>

3. Кількість банків в Україні (2008-2023). Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/>

4. Монобанк визнаний найкращим банком Центральної та Східної Європи за інноваціями. URL: <https://inkazan.ua/news/tech/03-08-2020/-priznan-luchshim-bankom-tsentralnoy-i-vostochnoy-evropy-po-innovatsiyam>

5. Облікова ставка НБУ 2023. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/nbu/refinance/>

6. Річний звіт Національного банку України за 2022 рік. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/richniy-zvit-natsionalnogo-banku-ukrayini-za-2022-rik>

7. Українці назвали Приватбанк найбільш клієнтоорієнтованим банком країни – Ratings.comments.ua. Мінфін, січень 2021. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2021/01/06/58157630/>

Ситницька Світлана,
аспірантка,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО ФІНАНСОВОГО ЛІДЕРСТВА ЧЕРЕЗ ІНТЕНСИФІКАЦІЮ ІННОВАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КРАЇНАМИ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ

Ключові слова: фінансове лідерство, креативність, інноваційна взаємодія, Україна, країни Вишеградської групи, ЄС, G7, інтеграція

Svetlana Sitnicka,
PhD Student,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

DEVELOPMENT OF CREATIVE FINANCIAL LEADERSHIP THROUGH INTENSIFICATION OF INNOVATION INTERACTION BETWEEN UKRAINE AND THE VISHEHRAD GROUP

Keywords: financial leadership, creativity, innovative cooperation, Ukraine, regions of the Visegrad Group, EU, G7, integration

Для України першочерговим завданнями є стабілізація фінансової системи та розвиток її фінансових установ здатних забезпечити своїм функціонуванням надійну основу для подальшого відновлення та повоєнного зростання економіки, технологічної та виробничої інфраструктури.

З метою досягнення цих завдань необхідно розробити концепції інноваційного розвитку фінансового лідерства України з країнами-партнерами та об'єднаннями країн, що застосовують дієві технології заради посилення економічної стабільності і забезпечення інвестиційного ресурсу для сталого соціально-економічного розвитку.

Україну нині підтримує майже весь цивілізований світ, що забезпечує надходження валюти в Україну у вигляді виручки від експортних операцій, прямих іноземних інвестицій у високотехнологічну промисловість, в тому числі продуктів військового призначення, гуманітарної допомоги та таргетованого фінансування окремих проєктів на грантових засадах та донатній основі.

Основними зовнішньоекономічними партнерами України виступають, як формальні, так і неформальні об'єднання. До формальних належить Європейський Союз, що функціонує на основі унікального партнерства 27 європейських країн, які мають статус держав-членів або країн ЄС. Разом ці країни охоплюють більшу частину європейського континенту, де мешкає близько 447 мільйонів осіб, що становить майже 6 % населення світу. Офіційним документом співпраці України з ЄС є «Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» [1].

Серед неформальних міжнародних партнерів України слід виділити клуб розвинених індустріальних країн Заходу Велику сімку (G7), до якого входять Німеччина, Франція, Італія, Японія, Канада, Великобританія та США. Також Єврокомісія має у міжнародному клубі G7 статус спостерігача. Закріплено засади співпраці з Україною в проголошеному документі 12 липня 2023 року «Спільна декларація про підтримку України» [2], в якій рішуче лідери «Групи семи» підтвердили непохитну відданість стратегічній меті створення вільної, незалежної, демократичної та суверенної України в межах її міжнародно визнаних кордонів, здатної захистити себе та стримати майбутню агресію.

Під час головування у Вишеградській четвірці Чеської Республіки, яка з прихильністю ставиться до України було ухвалено спільну декларацію, в якій країни об'єднання заявили про продовження підтримки України та готовність сприяти її розвитку, – про це заявила Міністр оборони Чехії Яна Чернохова [3].

Разом з цим, країни заявили: «Ми зробимо все можливе, щоб не допустити поразки України, навіть попри те, що у нас можуть бути різні позиції по порядку денному, особливо в рамках Вишеградської четвірки», – підкреслила чеська політикиня [3].

Співпраця України та вищезазначених об'єднань країн носить не тільки кластерний, а і комплексний стратегічний характер, що охоплює всі сфери соціально-економічного та безпекового розвитку в контексті інтеграції до ЄС.

Особливо країни Вишеградської групи мають широкий спектр програм розвитку співпраці східного партнерства, а ініціативи подані індивідуальними та інституційними суб'єктами України підтримуються з високим пріоритетом.

Перспективними напрямками для відновлення і зростання України та її фінансових установ на засадах партнерської співпраці з Вишеградською групою країн має стати: підвищення рівня інтеграції банківських установ на основі розробки спеціальних кредитних програм для України; напрацювання взаємовигідних засад розвитку небанківських фінансових установ на основі інтеграції кращих практик роботи кредитних спілок, ломбардів, лізингових компаній, довірчих товариств, страхових компанії, установ накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційних фондів і компаній та інших суб'єктів господарювання, що здійснюють діяльність у сфері надання фінансових послуг; посилення захисту прав споживачів фінансових послуг; консолідації спільних зусиль над досягненням цілей сталого розвитку.

Щодо кроків перспективного розвитку слід виділити наступні: систематизувати проривні технології у сфері фінансів, що забезпечують інтенсифіковану капіталізацію в умовах нормативно-правового регулювання країн V4 та України і зможуть бути застосовані для підвищення їх інвестиційної привабливості; розробити унікальну методологію підготовки мережі креативних фінансових лідерів для впровадження у систему університетської освіти та програм підвищення кваліфікації корпоративного середовища з метою підготовки нового покоління технологічних реформаторів сталого розвитку Європи; запропонувати модель креативного фінансового лідерства для країн Вишеградської групи та України.

Потенціал співпраці є високий та дає змогу розробки та реалізації якісних соціально-економічних проєктів у сфері фінансів для розвитку країн Вишеградської групи та країн східного партнерства.

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (Дата звернення: 18 квітня 2024).

2. Спільна декларація про підтримку України. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/news/spilna-deklaraciya-pro-pidtrimku-ukrayini-84277> (Дата звернення: 18 квітня 2024).

3. Вишеградська група ухвалила декларацію на підтримку України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3797648-ukrzalznica-zapustit-svidkisnij-poizd-na-marsruti-kiiv-ternopil.html> (Дата звернення: 18 квітня 2024).

4. Латенко В. Вишеградська група: історія створення та досвід співпраці з Україною в контексті європейської інтеграції. *Європейські історичні студії*. 2019. №13. С. 25-50. DOI: <http://doi.org/10.17721/2524-048X.2019.13.25-50>

Третяк Діана,

канд. екон. наук, доцент,

Київський національний університет

імені Тараса Шевченка

РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ

Ключові слова: недержавний пенсійний фонд, ризики недержавних пенсійних фондів, КУА, ризик-орієнтований підхід, фінансові ресурси

Diana Tretiak,

PhD in economics, Assistant Professor

Taras Shevchenko National University of Kyiv

RISK MANAGEMENT OF NON-STATE PENSION FUNDS

Ключові слова: non-state pension fund, risks of non-state pension funds, AMC, risk-oriented approach, financial resources

Недержавний пенсійний фонд - юридична особа, створена відповідно до законодавства, яка має статус неприбуткової організації (непідприємницького товариства), функціонує та провадить діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду з подальшим управлінням пенсійними активами, а також здійснює пенсійні виплати учасникам зазначеного фонду у визначеному законами України порядку [2].

НПФ має статус неприбуткової установи, тобто не має на меті одержання прибутку для його подальшого розподілу між засновниками фонду. Весь отриманий фондом інвестиційний дохід розподіляється тільки між його учасниками.

Особливості функціонування НПФ подані у табл. 1.

Таблиця 1. Особливості функціонування НПФ в Україні

Суб'єкти	Особливості
Недержавний пенсійний фонд (НПФ)	<ul style="list-style-type: none"> • створюють засновники як неприбуткову організацію; • управління та контроль здійснює рада НПФ; • діє згідно із затвердженим засновниками статутом НПФ; • здійснює діяльність виключно з метою накопичення пенсійних коштів та забезпечення виплат учасникам НПФ; • може мати декілька пенсійних схем, у яких зазначено умови та порядок недержавного пенсійного забезпечення.
Адміністратор пенсійного фонду	отримує ліцензію та підлягає нагляду; укладає від імені НПФ пенсійні контракти з учасниками НПФ; веде персоніфікований облік учасників фонду, сплачених внесків і накопичених коштів; надає інформаційні й агентські послуги учасникам НПФ; розраховує та здійснює пенсійні виплати; надає розпорядження зберігачу про здійснення оплати витрат НПФ (плата за послуги, що утримується із суми пенсійних активів); звітує перед державними органами (регуляторами), учасниками фонду, радою НПФ та іншими органами.
Компанія з управління активами (КУА)	отримує ліцензію та підлягає нагляду з боку НКЦПФР; інвестує пенсійні активи згідно з умовами договору з радою НПФ, інвестиційною декларацією та законодавством; здійснює облік та забезпечує відображення у звітності вартості активів, розподілу коштів за активами та інвестиційного доходу.
Банк-зберігач	<ul style="list-style-type: none"> • НБУ або комерційний банк з ліцензією від НКЦПФР; • надає розрахунково-клірингові послуги щодо поточного(их) рахунку(ів) НПФ; • здійснює депозитарні операції із цінними паперами НПФ; • контролює інвестиційні транзакції КУА та їхню відповідність законодавству й інвестиційній декларації НПФ; • перевіряє розрахунок чистої вартості активів і чистої вартості одиниці пенсійних активів.

Джерело: складено автором на основі [1, с.75]

В умовах сучасних викликів основними факторами, які підвищують ризиковість функціонування НПФ є наступні: війна, демографічна ситуація, політичні зміни, посилення конкурентної боротьби між банками та небанківськими фінансовими установами, інфляційні та валютні коливання, економічні кризи, недостатня капіталізація фінансових установ, низька ефективність системи захисту прав споживачів фінансових послуг та ін. Для забезпечення прибутковості та надійності пенсійних вкладів громадян важливі ідентифікація, оцінка та управління ризиками в діяльності НПФ.

Як фінансовому інституту, який здійснює діяльність на ринку фінансових послуг НПФ притаманні наступні ризики:

- невизначеність фінансового стану в майбутньому;
- потенційна можливість недоотримання інвестиційного доходу;
- ненадходження пенсійних внесків, неотримання прогнозованого прибутку від діяльності.

У аналітичному звіті, який підготували фахівці Світового банку, перелік ризиків для НПФ, має такий вигляд [3, с.15]:

1. Ризики, пов'язані з непрозорою конкуренцією (квазіпенсійні продукти страхових компаній і пенсійні рахунки банків можуть зменшити прозорість

ринку та перешкодити клієнтам здійснювати обґрунтований вибір, який сприяє максимізації пенсій у довготерміновій перспективі).

2. Ризики, пов'язані зі структурою управління фондами і їх прозорістю (непрозора структура управління не забезпечує спрямованість діяльності недержавних пенсійних фондів на учасників пенсійної системи).

3. Ризики, пов'язані з оцінюванням вартості активів (удосконалення процесів формування цін цінних паперів, які використовуються для оцінювання вартості активів, і роллю зберігачів у цьому оцінюванні).

4. Ризики з розрахунками вартості одиниці пенсійних внесків (оскільки учасники пенсійних програм не мають можливості постійно відстежувати вартість одиниці своїх пенсійних внесків, вони не поінформовані належно про якість управління активами і не мають належної основи, необхідної для того, щоб зробити вільний і обґрунтований вибір пенсійної схеми, яка відповідатиме їхнім особистим потребам).

5. Ризики, зумовлені обмеженим набором можливостей для досягнення оптимальної диверсифікації портфеля (неадекватна пропозиція ліквідних цінних паперів, випущених урядом і/або прозорими корпоративними емітентами).

6. Ризики перехресного продажу та маркетингу (ризики, пов'язані з тим, що брак інформації чи неправильна інформація, небажані стимули звужують можливості здійснення вільного та обґрунтованого вибору пенсійної схеми).

Тому, для НПФ процес управління ризиками відіграє важливу роль, оскільки дає змогу оцінити, проаналізувати можливі втрати, запланувати процедури для можливого їх зниження, а також визначити економічний ефект від такої діяльності. На сьогодні, управління ризиками вітчизняних НПФ здійснюється лише в частині ризиків, пов'язаних із інвестуванням пенсійних активів, та фактично не проводиться щодо ризиків, пов'язаних з адмініструванням фондів та зберіганням пенсійних активів, адже таке управління не регламентується чинними нормативними документами. Ризик-менеджмент НПФ має враховувати той факт, що фондом одночасно управляють три установи: адміністратор, компанія з управління активами та банк-зберігач, що означає – оцінювання ризику НПФ залежить від результатів роботи вказаних установ.

1. Кулініч Т. В. Тенденції розвитку недержавних пенсійних фондів. Економіка та держава № 12. 2020. С. 72-76.

2. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 2003 р. № 47-48. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

3. Функціонування добровільних приватних пенсійних систем в Україні: огляд і рекомендації. за ред. спеціалістів Світового банку. К. Світовий банк, 2014. 40 с.

Тригуб Олена,
канд. екон. наук,
Національний банк України

РОЛЬ БАНКІВ В УМОВАХ СПРОТИВУ ТА ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Ключові слова: банки, фінансовий сектор, фінансова стабільність, фінансова інклюзія, кредитування

Анотація: Не зважаючи на повномасштабне вторгнення та постійні терористичні атаки росіян, банківська система України безперебійно працює і банківські установи забезпечують доступ клієнтам до різноманітних фінансових послуг. По перше, це можливо тому, що українські банки залишаються стабільними, ліквідними та демонструють високу операційну ефективність. Цьому навіть не завадило запровадження податку на надприбуток та зниження Національним банком України облікової ставки. Нині банки дотримуються вимог до капіталу, а рівень непрацюючих кредитів у банківській системі поступово знижується. По друге, важливу роль відіграло широке впровадження новітніх інформаційних технологій у вітчизняній банківській практиці, використання системи віддаленої ідентифікації клієнтів BankID НБУ та достатній рівень розвитку цифрових навичок населення для ефективного користування банківськими сервісами дистанційно. По третє, цьому також сприяє створена за ініціативи Національного банку України мережа Power Banking, що об'єднує відділення банків, спроможних надавати банківські послуги навіть в умовах блекауту. А у межах проєкту Power Banking 2.0 поглиблюється фінансова інклюзія населення територій, що межують з активними бойовими діями, та деокупованих територій. Тому в умовах спротиву України російській агресії вітчизняні банки залишаються надійним місцем збереження коштів, допомагають населенню і представникам бізнесу відновити фінансову стійкість, убезпечити заощадження від знецінення внаслідок інфляції.

Нові реалії актуалізували необхідність створення безбар'єрної банківської системи. Нині на порядку денному створення умов для забезпечення українськими банками як фізичної, так і дистанційної доступності фінансових послуг людям з інвалідністю.

Важливим чинником відновлення економіки є розвиток кредитування. Українські банки поступово розширюють кредитування бізнесу, хоча основна частка кредитів все ще зосереджена в державних програмах. Щоб підтримати ці тенденції на фінансовому ринку, на часі є розроблення стратегії розвитку кредитування. У фокусі уваги цього документу – вирішення питань фінансування потреб оборони та важливих галузей для розвитку економіки, стимулювання створення ветеранського бізнесу та реалізація проєктів із відновлення зруйнованої інфраструктури й майна українців. Крім того, основою для повоєнної відбудови економіки України має стати врахування ESG факторів, зокрема під час розгляду банками кредитних та інвестиційних проєктів.

Olena Trygub,
PhD in Economics,
National Bank of Ukraine

ROLE OF BANKS UNDER CONDITIONS OF RESISTANCE AND RECOVERY OF UKRAINE

Keywords: banks, financial sector, financial stability, financial inclusion, lending

Abstract: Despite the full-scale invasion and constant terrorist attacks of Russians, the banking system of Ukraine works without interruption and banking institutions provide customers with access to a variety of financial services. Firstly, this is possible because Ukrainian banks remain stable, liquid and demonstrate high operational efficiency. This was not even hindered by the introduction of excess profits tax and a cut of the NBU key policy rate. Today, banks comply with capital requirements, and the level of non-performing loans in the banking system is gradually decreasing. Secondly, an important role was played by the widespread introduction of the modern information technologies in domestic banking practice, the use of the NBU BankID remote customer identification system and a sufficient level of digital skills of the population for effective use of banking services remotely. Thirdly, this is also facilitated by the Power Banking network created as an initiative of the National Bank of Ukraine, which unites bank branches, capable to provide banking services even under energy outages. And under the framework of the Power Banking 2.0 project, the financial inclusion of the population of areas near the battle zone and in liberated territories is being expanded. Therefore, under conditions of Ukraine's resistance to Russian aggression, domestic banks remain a reliable place to keep money safe, help population and business to restore financial stability, protect savings from depreciation due to inflation.

New realities actualized the need to build barrier-free banking system. Today in the agenda is the creation of conditions under which Ukrainian banks will ensure both physical and remote accessibility of financial services for people with disabilities.

An important factor of economic recovery is the development of lending. Ukrainian banks are gradually expanding business lending, although the main share of loans is still concentrated in state programs. To support these trends in the financial market, it is time to design a lending development strategy. In the focus of this document should be solving issues of financing defense needs and important industries for development of the economy, supporting the creation of veteran businesses, and implementing projects to restore destroyed infrastructure and property of Ukrainians. Besides, the basis for the post-war reconstruction of Ukraine's economy should be the consideration of ESG-factors, in particular, while banks analyze credit and investment projects.

Pengyue Hou,
Ph.D. student of the 2 year of study,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Scientific advisor: Doctor of Economics, Associate Professor Sholoiko A.S.

EMERGENCE AND FUTURE REGULATIONS OF LARGE LANGUAGE MODELS IN FINANCIAL INVESTMENT

Key words: Financial market, Financial Investment, Artificial Intelligence, Large Language Model

Recent years have witnessed the significant impact of Generative Artificial Intelligence (GenAI), especially Large Language Models (LLMs), on the financial sector. LLMs, including the advanced GPT-4, have revolutionized financial services by enhancing customer service, automating processes, and streamlining operations [1]. GPT-4's human-like text generation capabilities have enabled financial institutions to automate customer interactions, offering timely and contextually relevant responses. Additionally, LLMs have streamlined due diligence processes, improving efficiency and accuracy in the analysis of financial documents. By processing vast amounts of financial data, LLMs can identify patterns and trends, leading to more accurate market predictions and investment strategies. In the domain of risk management, LLMs continuously monitor transaction data, detecting fraudulent activities and reducing financial risks [1].

The emergence of LLMs has introduced a novel approach to financial Fundamental analysis in financial investment, that here we name "LLMmental" (Large Language Model based Fundamental Analysis). This innovative concept blends the computational power of machine learning with the nuances of linguistic interpretation, revolutionizing the traditional practice of fundamental analysis. "LLMmental" models leverage artificial intelligence and computational linguistics to comprehend vast amounts of textual information, uncovering predictive insights into market behaviors. Built upon the principles of natural language processing and deep learning, "LLMmental" surpasses traditional analytical methods in terms of scale and depth.

Financial institutions now deploy LLMs to analyze extensive financial data, determining the intrinsic value of securities. Simultaneously, LLMental funds, managed by financial institutions, utilize algorithms informed by LLM analysis to optimize investment portfolios [2]. These funds aim to outperform traditional benchmarks by integrating the predictive capabilities of LLMs into the investment process. The integration of LLMs into fundamental analysis and the rise of LLMental funds represent a significant shift in the role of financial institutions.

LLMmental offers several advantages over traditional analysis methods, as well as the emerging quantamental approach. Quantamental investing combines quantitative approaches with traditional fundamental analysis, while LLMmental provides the benefits of LLM analysis in fundamental investment strategies [3; 4]. To comprehensively analyze the main characteristics of LLMmental in financial investment, the table 1 below shows the main characteristics differences between LLMmental, Quantamental, and Traditional fundamental analysis (TFA) in Financial Investment.

Table 1. Characteristics differences between LLMmental, Quantamental, and TFA

Characteristic	LLMmental	Quantamental	TFA
Data Handling Capacity	High: Can process vast amounts of data including unstructured data	Moderate: Combines quantitative data with qualitative assessments	Low: Primarily relies on manual data analysis and interpretation
Speed of Analysis	Very Fast: Able to analyze data in near real-time.	Fast: Quicker than traditional methods due to quantitative tools	Slow: Time-intensive due to manual analysis of financial statements and qualitative data
Pattern Recognition	Advanced: Utilizes complex algorithms to identify patterns not easily recognizable	Moderate: Uses statistical and quantitative methods to identify trends	Basic: Depends on the analyst's expertise and experience to spot trends
Data Types Analyzed	Diverse: Textual, quantitative, audio, and visual data can be incorporated	Quantitative: Primarily focuses on numerical data, with some qualitative insights	Qualitative & Quantitative: Focuses on recognized financial metrics and qualitative information
Learning and Adaptation	Dynamic: Continuously learns from new data, improving its models	Static with Adaptive Inputs: Adjusts models based on new quantitative data and human insights	Static: Models are not typically adaptive; rely on periodic human-driven reassessment
Sentiment Analysis	Excellent: Can interpret and quantify sentiment from various data sources	Limited: May include sentiment as a factor, but not as comprehensively	Poor: Largely ignores or manually assesses market sentiment
Risk Assessment	Comprehensive: Can factor in a wide array of risk variables, including ESG	Risk-Adjusted: Uses quantitative models to assess risk but may not be as comprehensive	Focused: Considers financial and business risks based on established metrics and frameworks
Volume of Data	Massive: Can process and make sense of large data sets	Large: Handles significant amounts of data, but less than LLMmental	Limited: Focuses on key financial ratios and industry data
Interactivity	Interactive: Can be integrated with user interfaces for interactive analysis	Semi-Interactive: Tools may offer some interactivity for users	Non-Interactive: Traditional reports and presentations
Customization	Highly Customizable: Can be tailored to specific investment strategies or criteria	Customizable: Can be adjusted based on quantitative models and human preferences	Less Customizable: Based on established and traditional investment theses
Scalability	Highly Scalable: Can easily expand the scope of analysis with more computational power	Scalable: Limited by the ability to process large data sets efficiently	Not Scalable: Limited by human analysts' capacity to manage data
Cost Efficiency	Potentially More Efficient: High initial cost but lower marginal cost as scale increases	Moderate Efficiency: Costs associated with data, software, and human judgment	Less Efficient: High costs due to intensive human effort and time

Source: own generalization

As financial institutions integrate LLMs into fundamental analysis investments and manage LLMental funds, regulatory frameworks play a crucial role in ensuring responsible and ethical use of these technologies. Portfolio managers must understand the underlying models and assumptions driving LLM algorithms to maintain effective oversight. Financial institutions must navigate the regulatory landscape to ensure trust, stability, and compliance [1; 5; 6]. For financial institutions and investors related to LLM-Based Investments and LLMental Funds, key considerations include:

- **Emerging Regulatory Landscape for LLM-Based Technologies:** Regulators are focused on understanding and mitigating risks associated with automated decision-making systems. Proposed regulations, such as the European Union's Artificial Intelligence Act, aim to set standards for trustworthy AI, with implications for LLM-based financial products.

- Potential for Enhanced Regulatory Reporting and Risk Management: LLMs can assist financial institutions in regulatory reporting and risk management by analyzing vast volumes of data, facilitating detection and reporting of potential risks.

In summary, financial institutions must navigate the complex regulatory landscape when integrating LLMs into financial investment analysis. While LLMs hold the potential to revolutionize the industry, regulatory compliance, risk management, and ethical considerations must be prioritized. By embracing these challenges, financial institutions can leverage LLMs to enhance compliance, improve risk management, and foster market stability. The potential for LLMs to reshape the financial industry is substantial, and a proactive and comprehensive approach to regulation is essential.

The integration of LLMs into the financial industry has brought about significant advancements in fundamental analysis and investment strategies. LLMs, such as GPT-4, offer improved customer service, streamlined operations, and enhanced market predictions. The concept of LLMmental combines the power of LLMs with fundamental analysis, providing advantages such as faster analysis, superior pattern recognition, and the integration of qualitative data. However, regulatory considerations are crucial for responsible implementation. Compliance with existing financial regulations, as well as keeping up with emerging frameworks, ensures transparency and ethical practices. Despite the challenges, the potential benefits of LLMs in enhancing compliance, risk management, and market stability are substantial.

In conclusion, LLMs have changed the financial investment atmosphere, but their full potential requires a comprehensive approach to regulation, ethics, and ongoing development. Future research should focus on improving interpretive accuracy, reducing biases, and ensuring algorithmic transparency. Additionally, expanding the applications of LLMs across sectors and markets will drive further innovation.

1. OECD. (2023). Generative Artificial Intelligence in Finance.
2. Azizah, S. (2024). Exclusive! Financial Institutions and AI: Power of Large Language Models. <https://opengovasia.com/2024/03/22/exclusive-financial-institutions-and-ai-power-of-large-language-models/>
3. Graham, B., & Dodd, D. L. (1934). Security Analysis. New York: McGraw-Hill.
4. Fred, P. (2013). Quantitative Investing: Strategies to exploit stock market anomalies for all investors. Harriman House.
5. OECD (2023). AI language models: Technological, socio-economic and policy considerations
6. NIST (2023). Artificial Intelligence Risk Management Framework (AI RMF 1.0).

Шірінян Лада,
д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів,
Національний університет харчових технологій (Київ)

РИНОК СТРАХОВИХ ПОСЛУГ З ПОЗИЦІЙ ТЕОРІЇ ВІДКРИТИХ СИСТЕМ І ПОВЕДІНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Ключові слова: страхування, відкрита економіка, синергетичний ефект, ринок страхових послуг, попит і пропозиція, ціна, органи регулювання

Lada Shirinyan,
PhD habil., Professor, Head of the Department of Finance,
National University of Food Technologies (Kyiv)

THE MARKET OF INSURANCE SERVICES FROM THE POSITIONS OF THE THEORY OF OPEN SYSTEMS AND BEHAVIORAL ECONOMICS

Keywords: insurance, open economy, synergistic effect, market of insurance services, supply and demand, price, regulatory bodies

Новий Закон України «Про страхування» спирається на положення Генеральної угоди про торгівлю послугами (ГАТС), розрізняє діяльність із страхування та діяльність з надання супровідних послуг, і перевизначає 97 видів страхування у 23 класи страхування. Аналіз Законів України «Про страхування» і «Про фінансові послуги та фінансові компанії» виявляє, що в законодавстві ототожнюються поняття «ринок страхування» і «ринок страхових послуг», оскільки припускається, що на ринку має здійснюватися як діяльність із страхування (та перестраховування), так і діяльність з надання посередницьких послуг (брокерів і агентів) та управління активами страховика.

Використання положень теорії відкритої економіки дає можливість аргументувати, що страховий ринок України є відкритим і взаємодіє з фінансовим сегментом економіки. Ми порахували частку іноземного капіталу в загальному обсязі капіталу на ринку страхування і отримали значення на рівні 37,3% за останні 3 роки. Для ринку перестраховування обсяги страхових премій, що належать перестраховикам-нерезидентам, встановлено на рівні 81% [1, с. 95]. Отже, вплив зовнішнього середовища на ринок страхування є істотним, що відповідає базовим положенням теорії відкритих систем.

Якщо припустити, що два страховики вирішили об'єднатись, тоді фінансовий результат від діяльності окремих страховиків до об'єднання може значно відрізнятись від фінансового результату від спільної діяльності страховиків після об'єднання. За таких умов виникає синергетичний ефект.

На нашу думку, сучасне визначення сутності ринку страхування має спиратись на теорію відкритих ринків і поведінкові аспекти. «Ринок страхових послуг» (або «ринок страхування») – це відкрите економічне середовище з сукупністю місць купівлі та продажу страхових послуг і продуктів задля

забезпечення страхового захисту клієнтів і, водночас, частина ринку фінансових послуг, в якому одночасно мають бути реалізовані такі характеристики:

- i) присутні учасники – клієнти-покупці, продавці-страховики, перестраховики та страхові посередники-надавачі супутніх посередницьких та допоміжних послуг, саморегулівні об'єднання страховиків (страхові групи), неприбуткові і самоврядні об'єднання страховиків і клієнтів;
- ii) на якому виникають вхідні та вихідні фінансові потоки (присутні інвестиції або участь іноземного капіталу);
- iii) в результаті поведінки учасників ринку та перерозподільних відносин формуються попит на послуги страхування і пропозиція страхових послуг;
- iv) формуються вартість страхування через сплату страхових премій і відшкодування коштами страхових фондів і ціна на страхові послуги через страхові тарифи, процентні ставки і комісії;
- v) в результаті конкуренції, об'єднання страховиків та взаємодії учасників можуть виникати синергетичні ефекти, непередбачена поведінка учасників ринку;
- vi) задовольняються потреби покупців страхових послуг через можливість вибору надавачів послуг страхування [1, с. 95].

Можна показати, що склад учасників страхового ринку охоплює всіх учасників ринку страхування разом з державними органи регулювання і нагляду. За таким підходом, поняття «страховий ринок» охоплює поняття «ринку страхових послуг» (або ринок страхування) є більш широким поняттям. Схематично [1, с. 95]:

Страховий ринок = ринок страхування + регулятори ринку страхування.

Аналіз також виявляє дотепер нерозв'язану проблему державних гарантій повернення коштів клієнтам у разі припинення страховиком страхової діяльності. Аргументовано доцільність створення Фонду гарантування страхування, який має стати учасником страхового ринку та регулятором ринку страхування.

1. Шірінян А. А., Шірінян Л. В. Страховий ринок, ринок страхування і ринок страхових послуг: наукові погляди, нове розуміння і визначення. *Облік і фінанси*. 2024. №1(103). С. 93-101.

Шолойко Антоніна,
доктор екон. наук, доцент,
Гудзь Генріх,
канд. екон. наук, асистент

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

СОЦІАЛЬНІ ОБЛІГАЦІЇ ЄБРР НА ШЛЯХУ ВІД ВІДНОВЛЕННЯ ДО ЗРОСТАННЯ

Ключові слова: облігації мікрофінансування, облігації охорони здоров'я

Antonina Sholoiko,
Doctor of economics, Associate Professor,
Henrikh Hudz,
PhD in economics, Assistant Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv

SOCIAL BONDS OF THE EBRD ON THE WAY FROM RECOVERY TO GROWTH

Key words: Micro Finance bonds, Health bonds

Основою для відновлення та зростання економіки будь-якої країни є вирішення соціальних проблем. Одним із способів їх розв'язання може виступити фінансування реалізації соціальних проєктів через випуск соціальних облігацій супранаціональними фінансовими установами, наприклад, Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР). Соціальні облігації ЄБРР представлені портфелем облігацій охорони здоров'я (Health Project Portfolio, HPP) та портфелем облігацій мікрофінансування (Micro Finance Portfolio, MFP). Загальну характеристику HPP та MFP ЄБРР наведено в табл. 1.

Таблиця 1. Загальна характеристика HPP та MFP ЄБРР за 2019-2022 рр.

Показник	HPP				Тренд	MFP				Тренд
	2019	2020	2021	2022	2022/2019	2019	2020	2021	2022	2022/2019
Рік	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Загальні операційні активи, млн євро	372	479	471	524	↑	1212	1278	957	1006	↓
Загальна сума неосвоєних зобов'язань, млн євро	164	127	141	78	↓	Н.д.	Н.д.	Н.д.	Н.д.	Н.д.
Кількість проєктів	35	37	32	32	↓	212	234	219	207	↓
Середньозважений залишковий термін, років	12,07	9	7,41	7,4	↓	3	3	2,6	2,3	↓
Середньозважений термін, років	15,26	12,6	11,14	11,8	↓	4,9	4,8	4,8	4,5	↓

Джерело: складено на основі [1]

НРР лише набирає обертів і кількість проєктів вимірюється кількома десятками. Разом із тим, проєкти в сфері охорони здоров'я характеризуються довгостроковістю, оскільки середньозважений термін їх реалізації становить більше 10 років. МФР також лише набирає обертів однак кількість проєктів становить більше 200. Проєкти, що реалізуються за допомогою облігацій мікрофінансування, хоча і характеризуються довгостроковістю, однак середньозважений їх термін не перевищує 5 років.

Найбільша питома вага в структурі НРР припадає на проєкти розвитку інфраструктури лікарень та охорони здоров'я (77% у 2021 р. та 70% у 2022 р.), тоді як виробництво фармацевтичних і медичних витратних матеріалів та фармацевтичні товари оптом і в роздріб у 2021 р. становили 22,8%, а в 2022 р. 30% [1].

Серед галузей, суб'єкти яких отримали найбільші обсяги мікрофінансування протягом 2019-2022 рр., слід виокремити торгівлю (24,2-31%), сільське господарство та харчову промисловість (13-22,7%), промисловість (15,2-21,1%), інші послуги (14,9-19%) [1].

Географія фінансування реалізації проєктів з охорони здоров'я соціальними облігаціями ЄБРР виходить за межі країн ЄС і країн Європи. Туреччина є лідером з отриманого фінансування, оскільки вже кілька років поспіль на дану країну припадає більше половини фінансування НРР. На Україну припадало від 3,2% до 6,1% НРР за 2019-2022 рр.

Облігаціями ЄБРР з мікрофінансування також охоплені не лише країни-члени ЄС (Болгарія, Румунія), а й інші європейські (Україна), африканські (Єгипет, Туреччина) та азійські країни (Узбекистан, Казахстан) [1].

Таким чином, можна зробити висновок, що соціальні облігації супранаціональних фінансових установ відіграють важливу роль у фінансуванні реалізації важливих соціальних проєктів з вирішення актуальних соціальних завдань.

1. EBRD. Sustainability Reports 2019-2022. URL: <https://www.ebrd.com/news/publications.html>

Юхименко Володимир,
канд. екон. наук, асистент,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

СТРАХУВАННЯ КІБЕРРИЗИКІВ В УМОВАХ ПОСТІЙНО ЗРОСТАЮЧОЇ ЗАГРОЗИ

Ключові слова: кіберризик, кібератаки, страхування кіберризиків, ризик-менеджмент, кіберзагрози, кібербезпека, страхові продукти

Volodymyr Yukhumenko,
PhD, assistant,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

INSURANCE OF CYBER RISKS IN CONDITIONS OF CONTINUOUSLY GROWING THREAT

Key words: cyber risks, cyber attacks, cyber risk insurance, risk management, cyber threats, cyber security, insurance products

Сьогодні, Україна знаходиться в дуже складному становищі. З одного боку, повномасштабне вторгнення в Україну посилило необхідність захисту не лише від ракетних обстрілів, а й протидії в сфері кібератак. З іншого боку, питання подібного захищеності в кіберпросторі поставало останніми роками не лише в Україні, а й в усьому світі. Так, за даними Всесвітнього економічного форуму, поширення кіберзлочинів входить до ТОП-10 основних ризиків світу [5].

Кібератаки стають неодмінною складовою війни та спрямовані на дестабілізацію роботи державних установ, великих інформаційних систем системно важливих компаній тощо. Їх вплив важко переоцінити, оскільки вони мають значні наслідки, як економічні так і соціальні. Враховуючи те, що способи і методи подібних атак постійно вдосконалюються, ризик-менеджмент компаній повинен враховувати ці додаткові загрози, яким, до повномасштабного вторгнення, не приділяли значної уваги. Одним з таких інструментів виступає страхування кіберризиків та забезпечує компанії фінансовими можливостями для відновлення після значних втрат, збереження платоспроможності та зниження витрат через простої виробництва, спричинені різноманітними кіберзагрозами. Тобто, страхування кіберризиків, як спеціальний вид страхового продукту, є затребуваним на ринку. Відповідно, страхові компанії мають сформулювати перелік страхових продуктів, які можуть бути ефективними інструментами фінансування в умовах кіберзагроз. Функціонування банківських і небанківських систем та забезпечення кіберзахисту фінансового сектору, спрямоване на подолання наслідків кібератак, що були вчинені.

За прогнозами консалтингової компанії Visiongrain, до 2030 року відзначає цей напрямок як надзвичайно перспективний. Щорічне зростання розвитку

кіберстрахування має початись у 2023 році з подальшою тенденцією до збільшення аж до 2030 року. Зокрема, серед країн Європи найбільший розвиток очікується в Німеччині, Великій Британії та Франції [4].

Для того, щоб страхові компанії могли активно розвивати цю галузь страхування, вводити нові продукти або розширювати існуючі, необхідно, крім очікуваних тенденцій збільшення страхових премій та кібератак, розуміти готовність компаній до посилення своєї кібербезпеки, включаючи передачу кіберризиків на (пере-) страхування.

Аналітики AM Best відзначають, що збільшення продуктів страхування кіберризиків може стати причиною для фінансової стабільності самих страхових та перестрахових компаній, з огляду на складність його андеррайтингу та управління [1].

В Європі, з 2016 року діє Директива NIS, що стала першою у сфері законодавства ЄС з кібербезпеки, яка, в тому числі, сприяє розвитку ринку кіберстрахування, збільшуючи усвідомленість про потенційні кіберзагрози та необхідність покращення кібербезпеки. Введення штрафів за порушення встановлених стандартів також підсилює цей ефект, особливо в галузях, які конкретно зазначені в Директиві NIS, таких як інтернет-ринок, пошукові системи та хмарні обчислення [2]. Незважаючи на те, що Україна не є членом ЄС, Директива NIS може слугувати важливим джерелом відповідних стандартів та рекомендацій з кібербезпеки.

Таким чином, поширення кіберзагроз та необхідність ефективного кіберзахисту стають домінуючими факторами у сучасному світі, що робить кіберстрахування все більш важливою галуззю. Тому, розуміння та адаптація до посилення кібербезпеки, а також окрім очікуваних тенденцій щодо зростання кібератак та нарощення страхових премій, страховики мають бути готовими і до посилення власної кібербезпеки.

1. AM Best. Market Segment Report: Cyber: Growth Potential and Pricing Environment Support Appetite Across Some European (Re)insurers. 2024. 4 p. URL: <https://cutt.ly/bw51NJm0>

2. Directive 2016/1148 EU of the European parliament and of the council of 6 July 2016 concerning measures for a high common level of security of network and information systems across the Union. Official Journal of the European Union. L 194/1. 19.7.2016. URL: <https://cutt.ly/rw52fBxk>

3. Kopp E., Kaffenberger L., Wilson C. Cyber risk, market failures, and financial stability. International Monetary Fund, 2017.

4. Visiongain. Cyber Insurance Market Report 2020-2030. 2020. URL: <https://cutt.ly/Fw518jap>

5. Звіт про глобальні ризики 2023 року. Всесвітній економічний форум. URL: <https://cutt.ly/Qw52t3Vc>

Наукове видання

**ЕКОНОМІКА. ФІНАНСИ. БІЗНЕС. УПРАВЛІННЯ
ВІД ВІДНОВЛЕННЯ ДО ЗРОСТАННЯ**

EFBM 3.0

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОГО
ФОРУМУ

Комп'ютерна верстка: Шолойко А.С.

Обкладинка: Свирідюк Т.В.

Електронна версія збірника доступна за посиланням:

